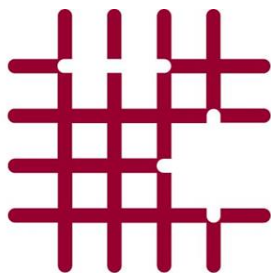

Vat op de Zwerfkat

Het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

Aanbiedingsbrief

Den Haag, juni 2016

Ons kenmerk: RDA.2016.059A

Excellentie,

Met genoegen bied ik u namens de Raad voor Dierenaangelegenheden de zienswijze "Vat op de Zwerfkot - Terugdringen gezondheidsrisico's voor mens en dier" aan, die de Raad op eigen initiatief heeft opgesteld. Aan de Tweede Kamer heeft u medegedeeld dat u deze zienswijze wil afwachten alvorens in gesprek te gaan met betrokkenen om te bezien of er alternatieven voor het afschieten van katten mogelijk zijn, waarbij ook de toepasbaarheid en de efficiëntie van de TNR-methode zal worden beoordeeld.

Reeds meerdere rapporten zijn verschenen over zwerfkattenproblematiek in Nederland, waaronder een inventarisatieonderzoek van Wageningen Universiteit en Research Centre (Neijenhuis en Van Niekerk, 2015). Als aanvulling hierop legt de Raad in deze zienswijze de nadruk op een onderbelicht terrein, namelijk het terugdringen van aan (zwerf)katten gerelateerde gezondheidsrisico's voor mens en dier. De zienswijze informeert over de achtergrond en het ontstaan van deze risico's en adviseert maatregelen om deze terug te dringen.

De Raad heeft nagedacht over oplossingen op het gebied van populatiereductie en preventie van besmetting. Daarbij is het van belang duidelijk te informeren over het risico van een door katten besmette omgeving, in plaats van risico's verbonden aan het hebben of houden van katten. De Raad wil dan ook niet tegenover katten en hun eigenaren staan, maar met de voorgestelde maatregelen bijdragen aan problemen beheersen en verkleinen. De Raad beschouwt het bestaan van zwerfkatten in bepaalde situaties onvermijdelijk, maar met passende maatregelen kunnen ongewenste gevolgen en risico's worden beperkt.

Omdat er zonder huiskatten geen zwerfkatten zijn adviseert de Raad onder meer verplichte (vroeg)castratie/sterilisatie en identificatie®istratie van katten te combineren met maatregelen op het gebied van vaccins, import, houderijvoorschriften, ontworming en TNR, een doeltreffende methode mits voldaan wordt aan strenge voorwaarden. Behoudens uitzonderingen, ziet de Raad het doden van zwerfkatten niet als oplossing. De Raad is zich bewust van de lasten die met de maatregelen gepaard gaan, maar vindt dit verantwoord in het kader van de risico's, mede met het oog op overlast en andere problemen die zwerfkatten veroorzaken. De kat is tenslotte nu het enige huisdier dat vrij kan rondlopen, en dat geeft verplichtingen aan de eigenaren.

De Raad hoopt dat deze zienswijze bijdraagt aan het beheersen en verkleinen van de problematiek rondom zwerfkatten. De voorgestelde maatregelen zijn 31 mei jl. reeds met de betrokken stakeholders besproken. Vanzelfsprekend is de RDA beschikbaar voor een mondelinge toelichting en bereid om uw ministerie en andere betrokkenen nader te adviseren over de implementatie van de aanbevelingen uit deze zienswijze.

Hoogachtend,

Ir. M.H.W. Schakenraad
Secretaris Raad voor Dierenaangelegenheden

Inhoudsopgave

Aanbiedingsbrief	2
Inhoudsopgave.....	3
Samenvatting	5
1. Inleiding.....	8
1.1. Aanleiding	8
1.2. Achtergrond	9
1.3. Afbakening	10
1.4. Adviesvraag.....	11
2. Gezondheid mens en dier	12
2.1. Ziektes en zoönosen bij (zwerf)katten.....	12
2.1.1. <i>Ziektes bij katten</i>	<i>12</i>
2.1.2. <i>Zoönosen bij katten.....</i>	<i>12</i>
2.1.3. <i>Besmetting van overige dieren.....</i>	<i>13</i>
2.2. Risico's voor gezondheid van mens en dier	14
2.2.1. <i>Besmetting, infectie en ziekte</i>	<i>14</i>
2.2.2. <i>Toxoplasma gondii</i>	<i>16</i>
2.2.3. <i>Toxocara spp</i>	<i>19</i>
3. Beheersen (en verkleinen) problematiek	22
3.1. Oplossingsrichtingen.....	22
3.1.1. <i>Focus.....</i>	<i>22</i>
3.1.2. <i>Overzicht oplossingsrichtingen</i>	<i>22</i>
3.2. Discussie.....	23
3.2.1. <i>Populatiereductie: zonder huiskat geen zwerfkat.....</i>	<i>23</i>
3.2.2. <i>Preventie besmetting: beperken van verspreiding van ziektekiemen</i>	<i>25</i>
4. Conclusie en advies	27
4.1. Conclusie	27
4.2. Advies	27
Geraadpleegde Bronnen	31
Bijlagen	34
Colofon	54

Procedure

Deze zienswijze van de Raad voor Dierenaangelegenheden (verder: de Raad) is voorbereid door een forum bestaande uit de raadsleden dr. ing. H. Hopster, J. Th. de Jongh, drs. H.M. van Veen en prof. dr. F. van Knapen (voorzitter). Ter voorbereiding op deze zienswijze is het forum tien maal bijeen geweest. Het forum is bij hun werkzaamheden ondersteund door secretaris ir. M.H.W. Schakenraad en adjunct-secretaris drs. R.L. van Oudheusden van het RDA-team.

De voorliggende zienswijze is een eigen initiatief van de Raad.

Leeswijzer

Deze zienswijze begint met een inleiding waarin de aanleiding, achtergrond, afbakening en adviesvraag worden weergegeven. In hoofdstuk twee is informatie opgenomen over zoönosen bij (zwerf)katten en risico's voor de gezondheid van mens en dier, waarbij twee zoönosen verder zijn uitgewerkt. In hoofdstuk drie worden oplossingsrichtingen besproken om problematiek te beheersen en verkleinen. Hoofdstuk vier bevat een conclusie en sluit af met aanbevelingen voor te nemen maatregelen.

Samenvatting

Naar aanleiding van de zwervkattenproblematiek in Nederland zijn al verschillende onderzoeksrapporten verschenen, waaronder een inventarisatieonderzoek van Wageningen Universiteit en Research Centre (2015). Als aanvulling hierop presenteert de Raad voor Dierenaangelegenheden hierbij een zienswijze met de nadruk op aan (zwerf)katten gerelateerde zoönosen en gezondheidsrisico's voor mens en dier. Om maatschappelijke onrust over dergelijke zoönosen te voorkomen wil de Raad problemen beheersen en verkleinen met adviezen over de uitvoering van te nemen maatregelen. De Raad beschouwt het bestaan van zwervkatten in bepaalde situaties onvermijdelijk maar met passende maatregelen kunnen ongewenste gevolgen en risico's worden beperkt. Behoudens uitzonderingen ziet de Raad het doden van zwervkatten dan ook niet als oplossing. Katteneigenaren en betrokken organisaties kunnen met proportionele maatregelen een negatief imago van katten voorkomen. De zienswijze beschrijft de mogelijke risico's van zwervkatten voor de gezondheid van mens en dier en de manier waarop die kunnen worden verminderd. Dit resulteert in een advies aan de staatssecretaris hoe met deze problematiek om te gaan.

Katten kunnen een groot aantal infecties overbrengen aan elkaar, maar ook aan andere dieren zoals landbouwhuisdieren, huisdieren, wild en prooidieren zoals muis, rat en konijn. Daarnaast zijn ze (mede)verantwoordelijk voor een aantal zoönosen, infectieziekten bij de mens. In deze zienswijze worden deze mogelijke infecties benoemd in een aantal tabellen (hoofdstuk 2 en bijlagen). De belangrijkste zijn *Toxoplasma gondii* en *Toxocara spp* (spoolwormen). Beide zijn omgevingszoönosen, komen veel voor en hebben consequenties voor de volksgezondheid. Toxoplasmose is wereldwijd de meest voorkomende zoönose bij de mens en is als zodanig in Nederland verantwoordelijk voor een relatief grote ziektelast onder de infectieziekten. Toxoplasma is over te dragen op alle dieren, inclusief landbouwhuisdieren. De kat is in Nederland het enige dier dat fungeert als eindgastheer (de verspreider van oöcysten) en dus verantwoordelijk voor het bestaan van deze infectie bij mens en dier. Spoolwormen (*Toxocara spp*) van katten en honden komen in Nederland veel voor en zijn van invloed op het welzijn van geïnfecteerde dieren. Bij mensen komen acute infecties voor met alarmerende klachten, naast infecties met vage klachten die soms niet worden herkend. Ook zijn er gezondheidsproblemen voor mensen met chronische luchtweginfecties. Toxocara-infecties worden veel vaker gezien bij zwervkatten (tot ~73%) dan bij andere katten.

Deze zienswijze richt zich op het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier met name van Toxoplasma/Toxocara, door eigenaren en betrokken organisaties te adviseren over maatregelen en de uitvoering daarvan. Deze zienswijze is geen literatuurstudie naar de aard en omvang van de volksgezondheidsproblematiek. De voorgestelde maatregelen betreffen enerzijds het terugdringen van aantallen zwervkatten en anderzijds het voorkomen van besmetting van de omgeving. De Raad stelt de volgende maatregelen voor:

- Verplichte (vroeg)castratie/sterilisatie van katten om huiskattenpopulaties beheersbaar te houden en om zwervkatten te beletten zich voort te planten. Uitzonderingen ten behoeve van het fokken van katten (wel/geen raskatten) dienen via een meldingsplicht gekoppeld te zijn aan voorwaarden aangaande vaccinatie en ontwormen.

- Verder ontwikkelen en valideren van éénmalige vaccins (immunocontraceptie) voor toepassing op zwervkattenpopulaties.
- Wettelijk verplichten van identificatie en registratie van huiskatten om eigenaren te kunnen houden aan hun verantwoordelijkheid hun katten de nodige zorg te bieden.
- Katten zonder bekende gezondheids- en vaccinatiestatus mogen niet worden geïmporteerd. Katten kunnen verder alleen nog via geregistreerde fokkers (al of niet van raskatten) of via een asiel/kattenopvangcentrum worden verkregen.
- Opstellen van blauwdruk voor een 'Service Level Agreement' die landelijk wordt gebruikt voor de aanpak van zwervkattenpopulaties, waaronder TNR (trap, neuter and return ofwel vangen, castreren en terugplaatsen) op basis van bestaande 'best practices'. Gemeentes zijn verantwoordelijk en maken aan de hand van een SLA afspraken met uitvoerende organisaties die aan eisen voldoen, onder meer over werkzaamheden en financiën. Een SLA is voorwaarde voor ontheffing Flora- en faunawet (later voor Wet natuurbescherming).
- Gevangen of opgevangen zwervkatten die uitzichtloos lijden en/of geen perspectief hebben op een dierwaardig bestaan, dienen door een dierenarts te worden geëuthanaseerd.
- Afschot (door jagers met een jachtakte) is uitsluitend acceptabel als (laatste) middel voor doding van een enkele zwervkat (zonder eigenaar) in gebieden waar TNR volgens de in deze zienswijze geformuleerde eisen niet mogelijk is.
- De gedomesticeerde kat (*Felis catus*) dient als soort niet onvoorwaardelijk op de huisdierenlijst te staan. Soortspecifieke houderijvoorschriften op het gebied van op eigen erf houden, voeding, ontworming en hygiëne dragen bij aan het terugdringen van risico's voor volksgezondheids. De Raad adviseert de gedomesticeerde kat te beoordelen volgens de systematiek van de huisdierenlijst.
- Laagdrempelige verkrijgbaarheid in de gespecialiseerde detailhandel van ontwormingsmiddelen dient behouden te blijven, mits betrokken partijen zorgdragen voor kwaliteit en kennis bij verkoopmedewerkers.
- De Raad adviseert nader onderzoek binnen TNR-programma's naar de haalbaarheid van het regelmatig ontwormen van zwervkatten via voedselopname (12 x per jaar volgens de ESCCAP systematiek) met behulp van vrijwilligers.
- Ontlasting van katten (particulieren en asielen/dierenpensions) moet worden geweerd uit de GFT-bak.
- Gemeenten informeren over de onwenselijkheid en risico's van zandbodems op openbare speelterreinen en adviseren om bij grondbedekking andere keuzes te maken (zoals rubber tegels).
- Katten dienen uit veestallen te worden geweerd en bij voer vandaan te worden gehouden om infectieoverdracht naar productiedieren te voorkomen

De Raad realiseert zich dat veel van de voorgestelde maatregelen vragen om de inzet van juridische instrumenten. Het belang van volksgezondheid van mens en dier is echter voldoende zwaarwegend en urgent en andere mogelijkheden om deze problematiek aan te pakken zijn er vrijwel niet. Daarom ligt hier een taak voor de overheden. Voor het inbedden van maatregelen is het van belang dat verantwoordelijkheden worden afgestemd tussen gemeenten (opvang/gezondheid), provincies (natuur/ontheffing) en rijk (volksgezondheid/dierenwelzijn). Daarnaast adviseert de Raad de staatssecretaris en de verantwoordelijke bewindspersoon van VWS zich nader te laten informeren over de volksgezondheidsaspecten zoals genoemd in dit rapport. Bij de keuze voor definitieve maatregelen moet rekening worden gehouden met een 'One Health' afweging (zie bijlage 7 en de zienswijze van de Raad uit 2016 'One Health, een afwegingskader voor beleidsbeslissingen') zodat alle relevante waarden van mens, dier en milieu een expliciete plek krijgen. De Raad adviseert tenslotte om over 5 jaar een evaluatie uit te voeren van de genomen maatregelen.

De Raad onderkent dat er, naast gezondheidsrisico's voor mens en dier, andere vraagstukken over zwerfkatten zijn die maatschappelijke onrust meebrengen en waarin partijen tegenover elkaar kunnen staan. Een van deze vraagstukken is de invloed van zwerfkatten op natuurbelangen zoals natuurwaarden, predatiedruk, en hybridisatie (zie bijlage 2 en o.a. Knol, 2015; Neijenhuis en Van Niekerk, 2015; Lammertsma *et al.*, 2011). De Raad adviseert de staatssecretaris om hieraan desgewenst een afzonderlijke adviesvraag te wijden.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

De huiskat vervult in ons land een belangrijke sociale functie als gezelschapsdier. Van de ruim 30 miljoen huisdieren zijn er ~2,6 miljoen gehouden katten (Dibevo, 2014). De kat heeft als huisdier een bijzondere positie: het is het enige huisdier dat (vrij) mag en kan rondlopen in de openbare ruimte. Ondanks dat de kat vaak een onderdeel van het gezin vormt, belanden er elk jaar katten in het asiel (zie ook bijlage 1). Ongecontroleerde reproductie kan daarbij een reden zijn om katten af te staan. Er zijn eigenaren die hun kat onvruchtbaar laten maken om de voortplanting onmogelijk te maken, andere eigenaren zien daar geen mogelijkheden voor of zien daar het belang niet van in. Ook onttrekken de jongen zich soms aan het zicht van de eigenaar. Verwaarloosde katten kunnen op straat terecht komen of worden achtergelaten bij verhuizing of sterfte van de eigenaar. Ook lopen katten van huis 'weg' en kunnen deze gaan zwerven. Door voortplanting van deze katten ontstaat een populatie op straat, die niet meer gericht is op mensen.

Er zijn verschillende rapporten beschikbaar met een beschrijving van de aard en omvang van het zwervkattenprobleem. Om meer zicht te krijgen op (aantallen) zwervkatten in Nederland en de problemen die ze veroorzaken voerde Wageningen Universiteit en Research Centre (WUR) een inventarisatieonderzoek uit (Neijenhuis en Van Niekerk, 2015). Dit onderzoek geeft een breed en uitgebreid overzicht van de geschetste problematiek rondom zwervkatten: de moeilijkheid van het achterhalen van de werkelijke aantallen zwervkatten in Nederland en een beschrijving van de verschillende problemen¹ die wij van zwervkatten ervaren. Het aantal geregistreerde (op)gevangen² zwervkatten dat bekend is, bedroeg in 2012/2013 37.299. Slechts 78 van de 141 betrokken organisaties hebben hiervoor cijfers doorgegeven. Werkelijke aantallen zijn dus groter. In 2012 zijn in totaal 8.666 katten in TNR³ projecten gevangen en weer uitgezet (Neijenhuis & van Niekerk, 2015). Het aantal (op)gevangen zwervkatten is niet hetzelfde als het aantal op straat aanwezige zwervkatten. Hoezeer feitelijke gegevens over de exacte omvang van de aanwezige zwervkattenpopulatie ook niet worden gemist, alom⁴ wordt ervaren dat zwervkatten een bron zijn van problemen, overlast en schade (op plaatsen waar dieren zich concentreren). Anderzijds zijn er burgers die plezier/voldoening beleven aan het verzorgen van zwervkatten in hun woonomgeving en de dieren eerder als een verrijking beschouwen.

Eén van de redenen om actie te ondernemen en de problemen (van en door zwervkatten) aan te pakken is volgens dit rapport het gevaar voor gezondheidsproblemen bij de mens. Overdraagbare infecties als toxoplasma, wormbesmettingen, rabiës en darmprotozoën worden kort genoemd, begeleid door enkele beschikbare cijfers uit de literatuur. Zo hebben bijvoorbeeld katten die in het verleden een zwervend bestaan hebben gehad een verdrievoudigde kans op besmetting met *Toxoplasma gondii* ten opzichte van de besmettingsgraad van huiskatten en werden in zwervkatten significant meer *Toxocara-*

¹ Voor een uitgebreid overzicht van problematiek die aan zwervkatten wordt toegeschreven zie bijlage 2.

² Hieronder vallen zowel opgenomen zwervkatten, (op)gevangen zwervkatten, verwilderde katten, geboren katten en katten en kittens gevangen in TNR-projecten van de Dierenbescherming en andere organisaties of particulieren.

³ TNR: Trap, Neuter and Return m.a.w. Vang, Castreren en Plaats terug.

⁴ Volgens de Dierenbescherming is het aantal zwervkatten in Nederland een probleem 'want het levert volle asielen, ziekten en overlast voor de omgeving op' (nieuwsbericht website DB, 7 mei 2015).

eieren gevonden dan in huiskatten. Daarnaast kunnen zwervkatten ook ziektes overdragen op andere katten en dieren. Het rapport geeft een beschrijving van ervaringen met en advies over verschillende methodes die de afgelopen jaren zijn toegepast en getest om populaties zwervkatten te verkleinen en de zwervkattenproblematiek aan te pakken.

Er zijn dus gezondheidsproblemen bij de mens (en ook bij dieren) die kunnen zijn veroorzaakt door zwervkatten en die een gevaar (kunnen) zijn voor de volksgezondheid. Hoe groot dit gevaar echter is, is onduidelijk. En of en hoe de bestaande methodes om de zwervkattenpopulatie te verkleinen bijdragen aan het terugdringen van het gevaar voor de volksgezondheid is ook (nog) niet duidelijk. Omdat belangrijke vragen blijven bestaan, zijn ze voor de Raad aanleiding om die zwervkattenproblematiek in breed verband te beoordelen op de risico's voor volksgezondheid en dierenwelzijn en zo beter inzicht te krijgen in die problematiek. Na nadere bestudering van onder meer⁵ het (na het startdocument verschenen) WUR-rapport (Neijenhuis en Van Niekerk, 2015) heeft de Raad de nadruk gelegd op zoönosen en de gezondheid van mens en dier. De zienswijze zal geen herhaling zijn van bestaande onderzoeken, maar juist een aanvulling daarop.

1.2. Achtergrond

Het ter sprake brengen van gezondheidsrisico's door (zwerv)katten kan leiden tot maatschappelijke onrust. Dat geldt ook voor het noemen van risico beperkende maatregelen die ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer van mensen of gedrags- en cultuurveranderingen. De Raad wil deze onrust voor zijn, om een hetze tegen katten zoals in de jaren '70 te voorkomen (zie kader). Dit wil de Raad bereiken door duidelijk te informeren over het risico van een door katten besmette omgeving (in plaats van risico's verbonden aan het hebben of houden van katten). De Raad wil daarmee niet tegenover katten en hun eigenaren staan, maar problemen beheersen en verkleinen met adviezen over de uitvoering van te nemen maatregelen.

Kader 1 Maatschappelijke onrust

In 1971 publiceerde de Nijmeegse hoogleraar Prof. Dr. J. van der Veen een artikel in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde over de gevaren van toxoplasmose in relatie tot het hebben van katten. In krantenartikelen uit de tijd werd genoemd dat het voor jonge gezinnen met kinderen en aanstaande moeders af te raden was om katten in huis te nemen. Daarop volgen tegengeluiden van andere onderzoekers, die de uitspraken o.a. 'ondoordacht', 'voorbarig', 'onverstandig', en op ('te veel') punten 'onjuist en onvoldoende gefundeerd' noemden. De krantenkoppen van december 1971 (en later) lieten de onrust (van voor- en tegenstanders) zien over de mogelijke gevaren van toxoplasmose en het hebben van katten:

- 'Prof. Dr. J. van de Veen: Katten voor moeder en kind gevaarlijk' (De Telegraaf, 14-12)
- 'Moet poes nu de deur uit?' (De Telegraaf 14-12)
- 'Tegenstroom kattenalarm' (De Telegraaf 15-12)
- 'Dierenbescherming: opschudding om katten overtrokken' (De Waarheid, 16-12)
- 'Deskundigen Dierenbescherming: kattenangst is zwaar overdreven' (Het vrije volk 16-12)

⁵ Zie voor een uitgebreid literatuuroverzicht 'Geraadpleegde bronnen'

- 'Kattenliefhebbers kunnen zijn bloed wel drinken' (Nieuwsblad van het noorden 14-11-1972)

Andere woorden die gebruikt worden zijn bijv. 'kattenhysterie', 'heksenjacht', 'onheilstijdingen', 'opschudding', 'paniek overdreven', 'spaar uw poes', 'telefoon roodgloeiend'. Er werd gesproken over mensen die van hun kat af wilden, katten die op straat werden gezet, laboratoria die gebeld werden om katten te laten testen. Na enige tijd herstelde de rust weer.

In 1984 kopten de kranten (o.a. Leeuwarder Courant, De Telegraaf) opnieuw over toxoplasmose, nu vanwege het advies over opsporing van aangeboren toxoplasmose van een commissie van de gezondheidsraad, waarin werd vermeld dat naar schatting per jaar 44 kinderen dood worden geboren als gevolg van besmetting met toxoplasmose, 8 gevallen van blindheid, 9 kinderen met ernstige geestelijke storingen. Ongeveer 700 kinderen zouden vroeg of laat te maken krijgen met min of meer ernstige oogafwijkingen. Het advies van de gezondheidsraad was om een systematische voorlichtingscampagne te starten over de gevaren van toxoplasmose voor ongeboren baby's. Ook werd voorgesteld om in een proefgebied van 30.000 bevallingen nader onderzoek te doen. Dit onderzoek werd ook uitgevoerd en gepubliceerd in het proefschrift van M.A.E. Conyn-van Spaandonck (1991). Ook de voorlichtingscampagne werd gestart, voorlichtingsmateriaal voor zwangere vrouwen bestaat nog steeds.

Sindsdien is de wetenschappelijke discussie over het belang van toxoplasmose bij de mens in Nederland niet minder geworden (o.a. Havelaar et.al. 2007, Havelaar et.al. 2010, Kemmener et.al. 2006). Het relatieve belang van besmetting van de mens via oöcysten (lees katten) in de buitenwereld versus consumptie van onvoldoende verhit vlees blijft echter onduidelijk. Uit modelonderzoek wordt geschat dat 40% van de infecties bij de mens wordt veroorzaakt door consumptie van onvoldoende verhit vlees (Opsteegh, 2011b). Dit betekent een relatief grote bijdrage via het besmette milieu. Een aanwijzing daarvoor is de hoge seroprevalentie bij wilde zwijnen in Nederland met een snelle stijging in het eerste levensjaar tot 35% (Opsteegh, 2011a). Er bestaat geen wetenschappelijke informatie over de omgevingscontaminatie in het stedelijke gebied in Nederland.

1.3.Afbakening

Als uitgangspunt voor deze zienswijze geldt dat geaccepteerd wordt dat er altijd een bepaalde populatie zwerfkatten zal zijn. Het is immers onwaarschijnlijk dat deze helemaal zal verdwijnen. De focus van de zienswijze ligt bij de gevolgen van zwerfkatten voor de gezondheid van mens en dier. Kwesties als hybridisatie met wilde katten, overlast en gevolgen van predatiedruk van katten in de natuur komen alleen indirect aan de orde indien relevant in het kader van gezondheid van mens en dier.

Definitie zwerfkat

Er bestaat geen eenduidige definitie van wat een zwerfkat nu wel of niet is. Niet alleen 'zwerfkat' wordt gebruikt, maar ook termen als 'buitenkat', 'loslopende kat', 'weggelopen kat', 'verdwaalde kat', 'achtergelaten, gedumpte of verlaten kat', 'verloren kat', 'straatkat', 'zwervende huiskat', 'tamme zwerfkat' en 'verwilderde kat' worden gebruikt om katten aan te duiden die 'zwerven', om maar eens wat voorbeelden te noemen. Wat daarbij het onderscheid is tussen een zwerfkat en andere katten is niet altijd duidelijk.

Ook in buitenlandse literatuur worden verschillende termen gebruikt (voor een overzicht zie Neijenhuis & van Niekerk , 2015, pag. 20-23)⁶. Neijenhuis & van Niekerk hanteren zelf de volgende definitie: *"...de term zwerfkat, waarmee we alle katten die op straat zwerven bedoelen, tam of verwilderd, en waarvan onbekend is of ze een eigenaar hebben"*.

Onder een zwerfkat wordt in deze zienswijze verstaan een kat volgens de definitie van Neijenhuis & van Niekerk. Het zijn katten die (uiteindelijk) blijken geen eigenaar (meer) te hebben⁷, wel of niet kunnen worden geïdentificeerd en zich wel of niet (kunnen) voortplanten.

1.4. Adviesvraag

Het forum is gestart met de vraag hoe de zwerfkattenproblematiek in ons land beheerst en verkleind kan worden, met deelvragen betreffende overlast & gezondheidsaspecten en dierenwelzijn & integriteitsaspecten. Daarna heeft zij geconstateerd dat de problematiek voor de gezondheid van mens en dier (o.a. zoönosen/kattenziekten) in bestaande rapportages beperkt is uitgewerkt en onvoldoende aandacht heeft gekregen. Daarom is in deze zienswijze daar vanuit 'de dierkant' bijzondere aandacht aan besteed en zijn oplossingsmogelijkheden gezocht, waarbij de focus van de deelvragen is veranderd.

De zienswijze richt zich op een beschrijving van de mogelijke risico's van zwerfkatten voor de gezondheid van mens en dier en op het reduceren daarvan resulterend in een advies aan de staatssecretaris hoe met deze problematiek om te gaan.

⁶ De definities die in de literatuur en bij de verschillende belangengroepen worden gehanteerd, zijn gebaseerd op verschillende factoren die bepalen of een kat wel of geen zwerfkat is. Factoren die daarbij meewegen zijn o.a.

- de herkomst van een kat (geschiedenis/generatie/eigenaar)
- identificatiemogelijkheden van de kat
- gedrag naar mensen toe en afhankelijkheid van mensen (o.a. voedsel, onderdak)
- gedrag richting andere katten
- of de kat zich vrij kan verplaatsen en voortplanten
- welke soort het betreft (Felis catus vs. Felis silvestris)

⁷ Raad voor Dierenwelzijn België 2007 heeft als toevoeging: *'en het huis van zijn meester niet deelt'*

2. Gezondheid mens en dier

2.1. Ziektes en zoönosen bij (zwerf)katten

2.1.1. Ziektes bij katten

In bijlage 3 (tabel 3c en 3d) zijn kattenziekten opgenomen (dat wil zeggen infecties gevolgd door min of meer ernstige klinische verschijnselen en infecties zonder enorme gezondheidsproblemen).

2.1.2. Zoönosen bij katten

Zoönosen bij katten zijn infecties al dan niet met gezondheidsgevolgen voor de kat, maar tevens overdraagbaar op de mens. Er zijn verschillende zoönosen die via (zwerf)katten op mensen kunnen worden overgedragen. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen contactzoönosen en omgevingszoönosen.

- **Contactzoönosen** zijn vooral van belang voor mensen die intensief met katten omgaan: eigenaren (en hun huisgenoten), vrijwilligers/dierenbescherming(TNR), dierenarts (assistenten), asiemedewerkers, dierenpensionmedewerkers, etc.

- **Omgevingszoönosen** komen meestal via de ontlasting.

In Bijlage 3 (tabel 3a en 3b) is een overzicht gegeven van de verschillende zoönosen.

Toxocara spp en *Toxoplasma gondii* zijn omgevingszoönosen en komen veel voor. Beide zoönosen hebben consequenties voor de volksgezondheid. Toxoplasmose is wereldwijd de meest voorkomende zoönose bij de mens en is verantwoordelijk voor een grote ziektelast onder de infectieziekten in Nederland (Havelaar *et al.* 2007, Havelaar *et al.* 2010, Kemmeren *et al.* 2006). Toxoplasma is over te dragen op alle dieren, inclusief landbouwhuisdieren. De kat is in Nederland het enige dier dat fungeert als eindgastheer (de verspreider van oöcysten) en dus verantwoordelijk voor het bestaan van deze infectie bij mens en dier. Spoelwormen (*Toxocara spp*) van honden en katten komen in Nederland veel voor en zijn van invloed op dierenwelzijn inclusief gezondheid. Bij mensen komen acute infecties voor met alarmerende klachten en infecties met vage klachten die soms niet worden herkend. Ook zijn er gezondheidsproblemen voor mensen met chronische luchtweginfecties. Toxocara infecties worden veel vaker gezien bij zwerfkatten (tot ~73%, Hofman en Postma, 2006) dan bij andere katten.

Toxoplasma en Toxocara worden gezien hun aard en omvang van de ziektelast uitgewerkt (hier en in paragraaf 2.2) om inzicht te geven in de mogelijke risico's voor de gezondheid van mens en dier, om vervolgens te bespreken wat de noodzaak is om (proportionele) maatregelen te nemen⁸.

⁸ Het is niet de bedoeling van deze zienswijze om in detail in te gaan op de overige verschillende zoönosen die vermeld staan in de tabellen in Bijlage 3. Dit omdat de relatieve bijdrage vanuit de kattenpopulatie veelal niet bekend is, of omdat de ziektelast van deze zoönosen in Nederland geen belangrijk volksgezondheidsprobleem is (EMZO rapport, 2011 RIVM).

Tabel 1 Toxoplasma en Toxocara

Omgevings-zoönosen bij katten	Voorkomen in Nederland	Gezondheid mens (en overdracht)
Toxoplasma	Komt (veel) vaker voor bij zwerfkatten dan bij huiskatten. 10-50% is seropositief afhankelijk van leeftijd en gebruikte diagnostiekmethode	<p>Zie paragraaf 2.2 en bijlage 4</p> <p>Besmetting gaat via een besmette omgeving (door oöcysten uit ontlasting), niet via de kat zelf</p> <p>De besmettelijkheid (= uitscheiden van oöcysten) is beperkt tot jong(volwassen) dieren voor een periode van maximaal 14 dagen. De miljoenen oöcysten die dan per dier worden uitgescheiden blijven zeker 2 jaar infectieus in de omgeving. De belangrijkste besmettingsroutes voor katten zijn het vangen van prooidieren (muizen, vogels) en de directe opname van gesporuleerde oöcysten (grond, likgedrag van katten). Een bestaande populatie (zwerf)katten is na een eerste infectie immuun voor Toxoplasma en zal geen oöcysten meer uitscheiden</p> <p>Katten met immuundeficiënties (malnutritie, infecties met FeLV of FIV) kunnen bij herinfectie met Toxoplasma tóch opnieuw oöcysten gaan uitscheiden</p>
<p>Toxocara cati (in mindere mate Toxascaris leonina)</p> <p>Beide spiegelwormen van de kat</p>	Bij zwerfkatten worden aanzienlijk meer spiegelwormen gevonden (bij sectie veel vaker dan bij ontlasting onderzoek) dan bij huiskatten. Dit kan oplopen tot ~73% van de dieren	<p>Zie paragraaf 2.2 en bijlage 5</p> <p>Rijpe (= geëmbryoneerde) eitjes in de buitenwereld blijven minimaal een jaar infectieus bij opname (oraal). De belangrijkste besmettingsroutes voor katten zijn het vangen van prooidieren (muizen) en de directe opname van rijpe eitjes (grond, likgedrag van katten)</p> <p>Katten begraven hun ontlasting. Droge tuinen en zandbakken kunnen ernstig verontreinigd zijn. Dus niet (veel minder) op harde kleigrond. Openbare speelterreinen in de bebouwde omgeving moeten voorzien zijn van een zandbodem of rubber tegels (gemeentelijke verordening), waarbij de zandbodems ernstig verontreinigd kunnen zijn</p>

2.1.3. Besmetting van overige dieren

Kleine knaagdieren, konijnen en landbouwhuisdieren kunnen tussengastheren zijn voor een aantal infectieziekten (zie ook tabellen bijlage 3). Deze dieren zijn dan vaak niet herkenbaar ziek maar wel besmet.

Toxoplasma is over te dragen op alle dieren, inclusief landbouwhuisdieren (zie ook tabel 2 en figuur 3). Geen van de volwassen dieren wordt ziek, wat voor komt zijn schapen en geiten die verwerpen als ze drachtig zijn en lammeren die zwak of dood geboren worden, of encefalitis en oogafwijkingen hebben (website RIVM, 2015). Of het gedrag van deze dieren beïnvloed wordt door besmetting is onbekend, bij proefdieren en mensen is aangetoond dat gedrag beïnvloed wordt na een toxoplasma infectie (o.a. schizofrenie)⁹.

⁹ Omdat Toxoplasma een voorkeur heeft voor het centraal zenuwstelsel is onderzoek verricht naar de relatie toxoplasma infectie en gedrag bij mens en dier. Bij muizen reduceert een toxoplasma infectie significant angst voor katten (let op: levenscyclus!) (Lamberton *et al.* 2008). Verder is herhaaldelijk in de literatuur gewezen op een associatie met schizofrenie (Torrey *et al.* 2007, Yolken *et al.*, 2009) en mogelijk ook met verkeersincidenten (Flegr *et al.*, 2002).

In Nederland zijn de meeste schapen/geiten al vroeg besmet (seropositief) met toxoplasma en voor het 1^e jaar immuun. Katten in de stal kunnen zorgen voor sterfte van jonge kalveren en lammetjes (*Sarcocystis infecties*).

In het najaar van 2014 bleek bij meer dan de helft van dode onderzochte wilde (rode) eekhoorns in Twente, toxoplasmose de doodsoorzaak te zijn (DWHC, 2015). In 2015 is van twee dood gevonden hazen vastgesteld dat ze zijn doodgegaan aan toxoplasmose, een dood gevonden steenmarter (mogelijk overleden door verkeerstrauma) bleek een onderliggende ontsteking van de hartspier veroorzaakt door een toxoplasma-infectie te hebben (DWHC, 2015). Bij wilde zwijnen in Nederland is een hoge seroprevalentie, met een snelle stijging in het eerste levensjaar tot 35% (Opsteegh, 2011a).

Van *Toxocara* is bekend dat veel diersoorten kunnen fungeren als paratenische gastheer (dit betekent dat de cyclus niet verder gaat dan het larvale stadium). Dit kan bij de mens, kleine knaagdieren, maar ook bij landbouwhuisdieren (hier zijn geen getallen van).

Tabel 2 Percentages infectie toxoplasma landbouwhuisdieren (in Nederland)

Soort	Percentages geïnfecteerden (gem.)
Geiten	47%
Paarden	7%
Kippen (binnen gehouden)	0%
Kippen (buiten gehouden)	30%
Varkens (intensieve veehouderij)	+/- 1 %
Varkens (biologische bedrijven)	5%
Runderen	Moeilijk vast te stellen, serologische methodes werken vaak slecht. Runderen kunnen de infectie opruimen. Geschat wordt dat 10-30% op enig moment positief is

*Het percentage geïnfecteerd zegt niets over de besmettelijkheid van vlees, melk en eieren van deze dieren.
Bronnen: Opsteegh, 2011b en VWA, 2007*

2.2. Risico's voor gezondheid van mens en dier

2.2.1. Besmetting, infectie en ziekte

De termen besmetting, infectie en ziekte worden vaak ten onrechte door elkaar gebruikt. In deze zienswijze worden de begrippen als volgt gehanteerd:

Besmetting

Besmetting is een algemene term voor bezoedeling, óók met bijvoorbeeld chemische stoffen. Hier wordt alleen bedoeld bezoedeling met ziekteverwekkende micro-organismen (= pathogenen). Een omgeving, een oppervlakte, handen, een wond kunnen allemaal besmet zijn/worden met mogelijk ziekteverwekkende micro-organismen.

Infectie

Niet elke besmetting leidt automatisch tot een infectie. Dit kan voorkomen worden door bijvoorbeeld goed reinigen (water en zeep) en eventueel door te desinfecteren. Er is pas sprake van een infectie als de pathogenen zich gaan vermenigvuldigen in het lichaam,

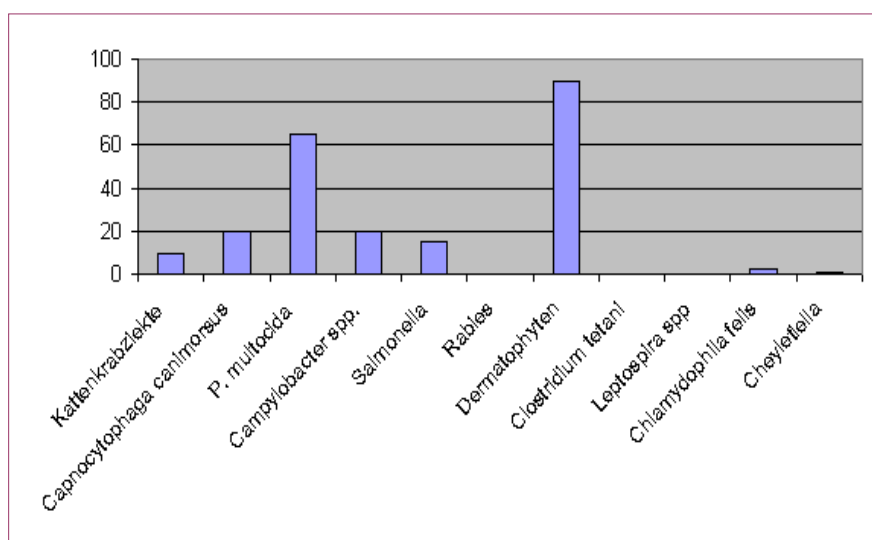
doorgaans gevolgd door een afweerreactie van het immuunsysteem. Dat laatste kan gepaard gaan met lokale roodheid, zwelling en pijn of door een algemeen ziek voelen (koorts, rillingen, hoesten, braken, diarree).

Ziekte

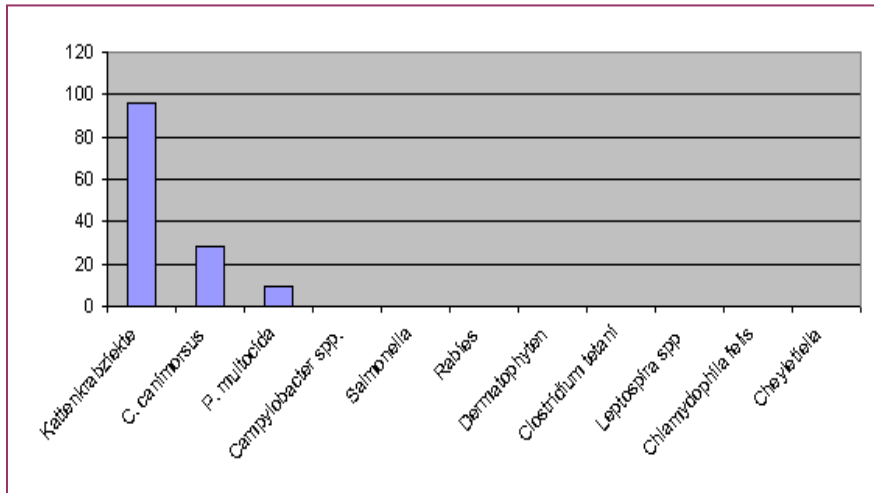
Afhankelijk van de symptomen die kunnen variëren van niets (uitsluitend onopgemerkte infectie mogelijk met uitgestelde symptomen (= lange incubatietijd)) tot en met werkelijk klinische symptomen (= ziekte).

In de praktijk van alledag komen besmettingen heel veel voor. Die slaan lang niet altijd aan (= infectie), terwijl klinische symptomen en daarmee zekere ziektelast nog veel minder worden gezien. Klinische symptomen gaan van mild (voorbijgaand, geen dokter nodig) tot en met huisartsbezoek, ziekenhuisopname en zeer zelden tot overlijden. Dit alles is afhankelijk van de hoeveelheid ziekteverwekkers die werd opgenomen en de algemene weerstand van mensen (denk aan zeer jong, zeer oud, zwangeren en mensen met een immunodpressie). Voorspellen wat er gaat of kan gebeuren is derhalve koffiedikkijken. Strikte hygiënemaatregelen (preventief en als zich een incident heeft voorgedaan) als reinigen en desinfectie en overige voorzorgsmaatregelen als dat nodig is (beschermende kleding, mondkapjes, bril enz.) kunnen een infectie voorkomen. Bij potentieel gevaarlijke te verwachten of nog onbekende maar gevreesde ziektelast kan het zogenaamde voorzorgprincipe worden gehanteerd. Dat wil zeggen: restricties in het onder zich hebben of houden van dieren of een vervoersverbod.

Als voorbeeld worden de besmettingskansen aangegeven voor diegenen die direct contact hebben met honden/katten die in een dierenartsenpraktijk worden aangeboden in Nederland (figuur 1). Daaronder in figuur 2 het ziekterisico voor de betrokkenen voor dezelfde onderzochte zoonosen. Dat blijkt dus nogal verschillend. Dat geldt tevens voor vrijwilligers die zich ontfermen over (verwaarloosde) zwervkatten bij het vangen, hanteren en voor asielmedewerkers/dierenpensionhouders. Krab en bijtincidenten zorgen voor de grootste ziektelast.

Figuur 1 Relatieve kans op besmetting door direct contact met honden/katten in een dierenartsenpraktijk (uit: Berends *et al.* 2006). Op de Y-as staan de berekende relatieve kansen op besmetting van de op de X-as genoemde zoonosen van hond en kat.

Figuur 2 Relatieve kans op ziekte door direct contact met honden/katten voor medewerkers in een dierenartsenpraktijk (uit: Berends *et al.* 2006). Op de Y-as het berekende relatief belang van de op de X-as genoemde zoönosen bij hond en kat.

2.2.2. Toxoplasma gondii

Toxoplasmose¹⁰ is wereldwijd de meest voorkomende zoönose bij de mens. Evolutionair is deze 'oude bekende' een volledig aan zoogdieren en de mens aangepaste parasitaire infectie. Dat wil zeggen dat doorgaans geen sprake is van klinische manifestaties en de mens geïnfecteerd is (en blijft) zonder dat dit opgemerkt wordt. In Nederland stijgt de seroprevalentie met stijgende leeftijd en daarmee ook immuniteit voor een volgende infectie. Eerste infecties kunnen afhankelijk van het aantal ingenomen parasieten en de algemene weerstand van de betrokken persoon soms leiden tot min of meer ernstige gezondheidsklachten. Vooral bij immuun gecompromitteerden en zwangeren kan een toxoplasma infectie ernstige gezondheidsconsequenties hebben voor de patiënt zelf of voor de ongeboren vrucht (congenitale toxoplasmose). Alleen een eerste infectie geeft problemen in de zwangerschap. Door het veel voorkomen van infectierisico in levensmiddelen en woonomgeving komen eerste infecties met gezondheidsconsequenties in absolute aantallen veel voor, ook in Nederland. De gevolgen van niet aangeboren infecties kent een grote variatie aan symptomen, zoals moeheid, lusteloosheid, spierpijn en koorts (zie ook bijlage 3). Bij verminderde afweer is soms sprake van een ernstiger ziektebeeld, zoals oogontstekingen, longontsteking en hersenvliesontsteking (website RIVM, 2015). Bij immuun gecompromitteerden kan toxoplasma ook leiden tot de dood.

Per jaar komen er ongeveer 500 gevallen van aangeboren toxoplasmose bij met soms geringe, soms ernstige gevolgen zoals waterhoofd, verkalkingen in de hersenen, blindheid en op latere kinderleeftijd motorische en mentale afwijkingen die leiden tot levenslang noodzakelijke gezondheidszorg. Van alle mensen met een visuele handicap, heeft 4% dit te danken aan een aangeboren toxoplasmose (Schappert-Kimmeiser, 1975). Alleen de aangeboren toxoplasmose veroorzaakt een ziektelast van 620 Daly's¹¹ per jaar per individu. Dat is hoger dan de ziektelast in Nederland door voedselinfecties zoals

¹⁰ Zie ook Bijlage 3 voor algemene voorlichtingsinformatie over Toxoplasmose

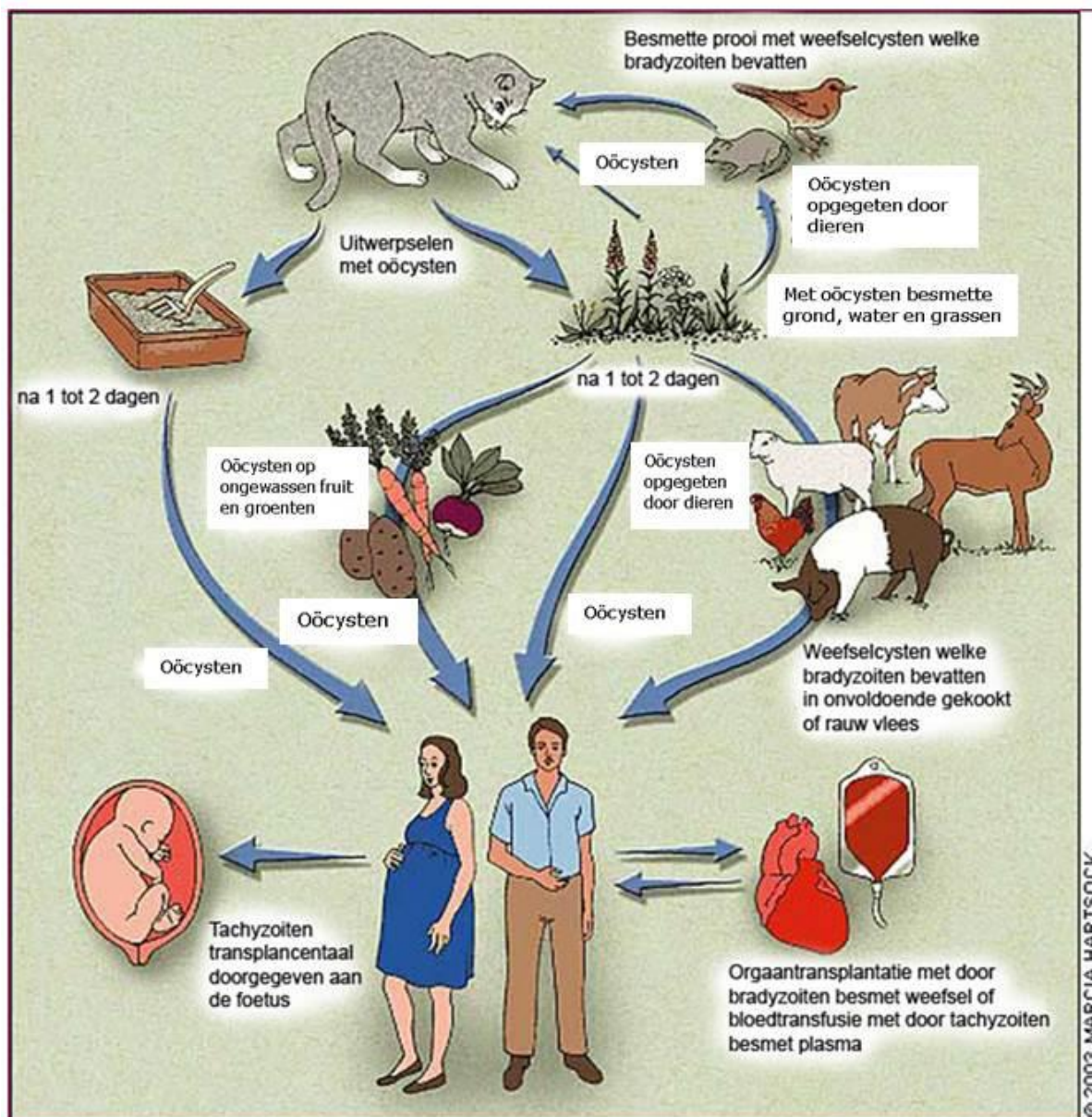
¹¹ Daly: Omdat elke ziekte uniek is in ziektelast is het voor overheden lastig om prioriteiten te stellen voor preventie, bestrijding, enzovoorts. De WHO bedacht een standaard maat voor de ziektelast zodat onderlinge vergelijking en afweging mogelijk wordt. Daly staat voor Disability adjusted live years. Het geeft per (infectie)ziekte het aantal levensjaren dat door sterfte of ziekte verloren gaat, afgezet tegen de gemiddelde levensverwachting. Voor elke (infectie)ziekte is bovendien sprake van een conversiefactor (0-1) die bepaald wordt door een team van experts.

Campylobacter of Salmonella. Indien ook de ziektelast van de op latere leeftijd verkregen toxoplasmose hierbij wordt opgeteld (1200 Daly's) dan is duidelijk dat deze zoönose alleen al verantwoordelijk is voor een grote ziektelast vergeleken met andere infectieziekten in Nederland (Havelaar *et al.* 2007, Havelaar *et al.* 2010, Kemmeren *et al.* 2006). Per jaar worden ongeveer 400 mensen als gevolg van toxoplasmose opgenomen in het ziekenhuis; 2-10 mensen per jaar sterven aan toxoplasmose (gegevens 1967-1970 Lim *et al.* 1987).

Natuurlijk zijn zwervkatten niet de enige oorzaak voor deze ziektelast. Besmetting gaat via een besmette omgeving (oöcysten uit ontlasting). Alle katten in Nederland (dus ook huiskatten) kunnen de verspreider zijn van deze infectie, waarna ook landbouwhuisdieren, prooidieren en wild worden geïnfecteerd: consumptie van onvoldoende verhit vlees is een belangrijke bron voor de infectie. Voor de praktijk biedt de vleeskeuringssystematiek geen oplossing. Er zijn cijfers bekend van onderlinge verschillen tussen vleessoorten (Opsteegh, 2011b). De relatieve bijdrage van vlees versus oöcysten uit de leefomgeving is niet bekend en kunnen niet tegen elkaar worden afgezet. Uit modelonderzoek wordt geschat dat 40% van de infecties bij de mens wordt veroorzaakt door consumptie van onvoldoende verhit vlees (Opsteegh, 2011b). Ook mensen die geen vlees eten hebben toxoplasma-infecties (ook veganisten). Besmetting kan namelijk ook plaatsvinden via ongewassen groente (bebouwde kom).

Zwervkatten en zeker hun nageslacht zullen vaker geïnfecteerd raken dan huiskatten die toxoplasma-vrij voedsel krijgen. In de stad worden katten vaker besmet door de omgeving (oöcysten) dan in het buitengebied. Daar raken katten eerder geïnfecteerd door het consumeren van prooidieren (Afonso *et al.* 2006).

Over bezoedeling van de leefomgeving (grond) is weinig informatie wegens de zeer bewerkelijke diagnostische methoden om oöcysten aan te tonen in grond (zie tabel 3). Niettemin kan het om grote aantallen infectieuze oöcysten per oppervlakte eenheid gaan, die relevant zijn voor beroepshalve contact met grond en recreatieve contacten (kinderen!).

Figuur 3 Transmissieroutes toxoplasma (aangepast naar VWA, 2007). Zie ook figuur 4. *Bradyzoït: chronische infectie, de parasiet is in metabole rustfase (weefselcyste); tachyzoït: acute infectie, met snel delende parasieten die nieuwe cellen invaderen.*

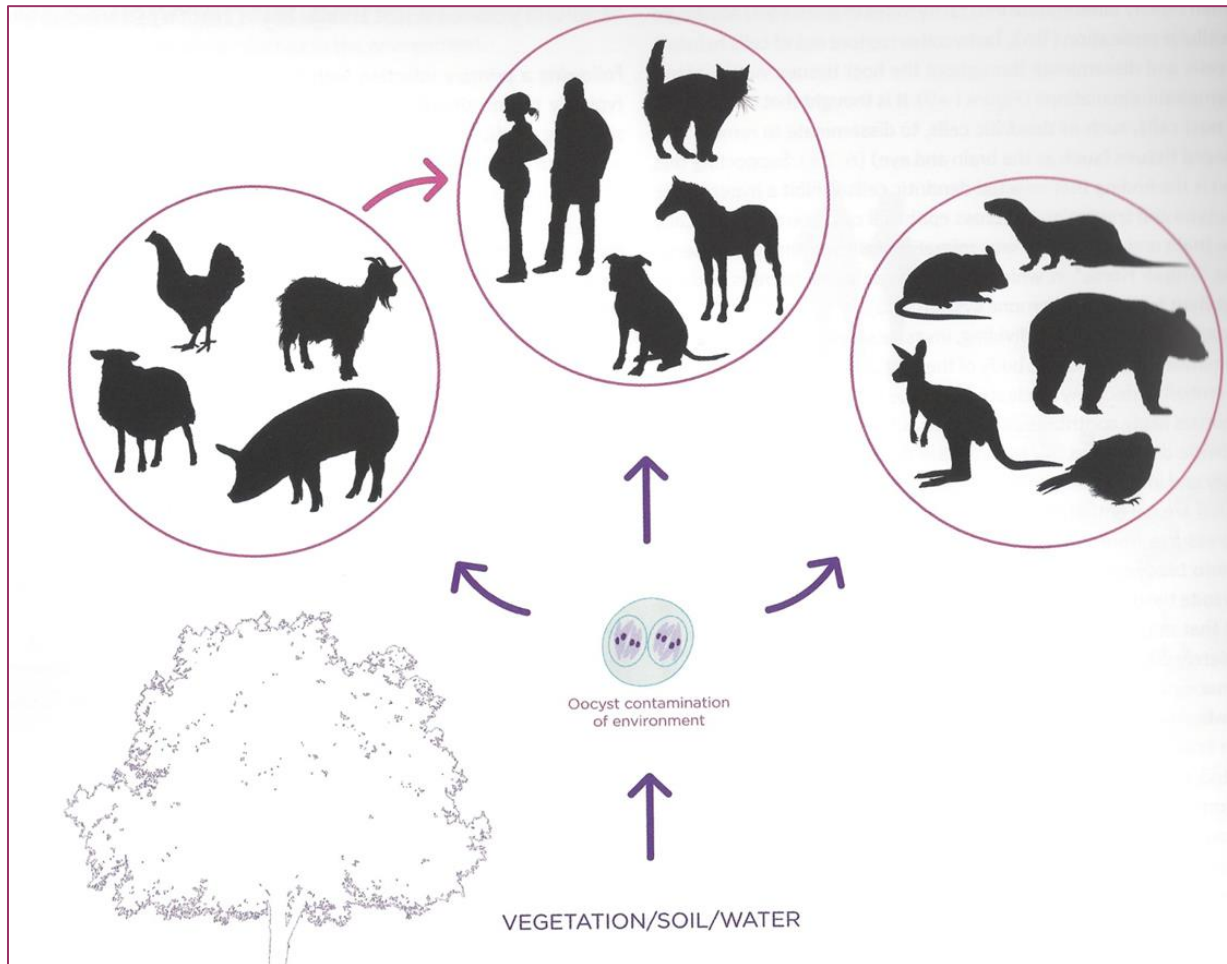
De kat is in Nederland het enige dier dat fungeert als eindgastheer (de verspreider van oöcysten) en is dus verantwoordelijk voor het bestaan van deze infectie bij mens en dier. Preventie bij katten door vaccinatie is, in hun rol als eindgastheer, niet realistisch¹². Huiskatten toxoplasmavrij voeder verstrekken (blikvoer, droogvoer) voorkomt een infectie. Opname van rauw vlees en/of prooidieren dient te worden vermeden (Freeman *et al.* 2013). Dit vergt veel van een verantwoordelijke eigenaar. Het oplopen van de infectie door het oplikken van oöcysten uit de omgeving (vachtverzorging) is niet te vermijden tenzij katten niet naar buiten mogen/kunnen.

¹² Om immunologisch-technische redenen: dit leidt nooit tot een blijvende immuniteit. Voor schapen als tussengastheer bestaat wel een vaccin dat verwerpen voor het 1^e jaar voorkomt. Voor katten bestaat geen vaccin, er is niet of nauwelijks onderzoek naar.

Tabel 3 Schattingen van aantal oöcysten in de leefomgeving

Land	Aantal oöcysten in de leefomgeving
US	779 – 1328 m2 (ref. 1)
Frankrijk	32-3606 m2 (3 – 335 square foot, ref. 2)
Polen	194-775 m2 (18 – 72 square foot ref. 2)

Bronnen: Ref. 1: Davis and Dubey 1995 en Ref. 2: Torrey and Yolken 2013

Figuur 4 Transmissie oöcysten toxoplasma via omgeving (bron Beugnet & Halos, 2015)

De roze pijl betreft de transmissie door het eten van onvoldoende verhit vlees. Een oöcyste bevat twee sporocysten. Zodra de oöcyste de darmen verlaat en uitgescheiden wordt, laat het membraam om de sporocysten los. In de praktijk worden deze vormen alle oöcysten genoemd.

2.2.3. Toxocara spp

Spoelwormen¹³ van honden en katten komen in Nederland veel voor, in het bijzonder bij jonge dieren. Een hoge wormlast kan bij pups en kittens de oorzaak zijn voor slechte conditie, huidklachten, 'wormbuikjes', hoesten en diarree. Regelmatige ontworming wordt dan ook aangeraden door dierenartsen (zie bijlage 5). Kittens worden pas geïnfecteerd als ze melk drinken, in tegenstelling tot puppy's die al in utero geïnfecteerd

¹³ Zie ook Bijlage 4 voor algemene voorlichtingsinformatie over Toxocara

raken. Bij huisdieren worden infecties meestal ontdekt en behandeld, kittens op straat kunnen doodgaan.

Bij volwassen dieren worden geen klachten over gezondheid meer gezien, maar wel dragerschap van betrekkelijk geringe aantallen volwassen wormen in de darmen. Dit leidt tot permanent uitscheiden van wormeitjes met de ontlasting. Deze komen doorgaans in onze leefomgeving terecht (tuinen, parken, zandbakken, groenstroken). Na rijping van de microscopisch kleine eitjes (zie bijlage 5) worden deze infectieus voor eenieder die beroepshalve of uit recreatieve redenen met de grond in aanraking komt. Zo kunnen ze via schoeisel van buiten naar binnen worden gelopen. In onderzoek van bijvoorbeeld hondenkennels is gevonden dat uit stofmonsters van bijbehorende huishoudens tot 20% *Toxocara* eitjes kunnen worden geïsoleerd (Overgaauw, 1997).

Acute infecties bij mensen met alarmerende klinische verschijnselen zoals oogtoxocarose of massale infestatie van organen (lever, longen, hersenen) bekend als 'viscerale larva migrans' door rondtrekkende larven komen in Nederland maar weinig voor (schatting < 100 per jaar).

Het echte volksgezondheidsprobleem wordt veroorzaakt door de zogenaamde 'covert toxocarosis', een infectie gevolgd door een reeks van niet specifieke, meestal vage klachten die niet als zodanig worden herkend. Kinderen met vage algemene malaise klachten, buikpijn en gewrichtspijnen en vermoeidheid horen bij deze categorie en worden vaak niet herkend. Er is geen onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten van deze infecties. In Polen worden veel meer infecties met *Toxocara* gediagnosticeerd dan enkele jaren geleden, dit heeft vermoedelijk te maken met dat medici eerder denken aan een *Toxocara*-infectie en actief hiernaar kijken (Gawor *et al.* 2015).

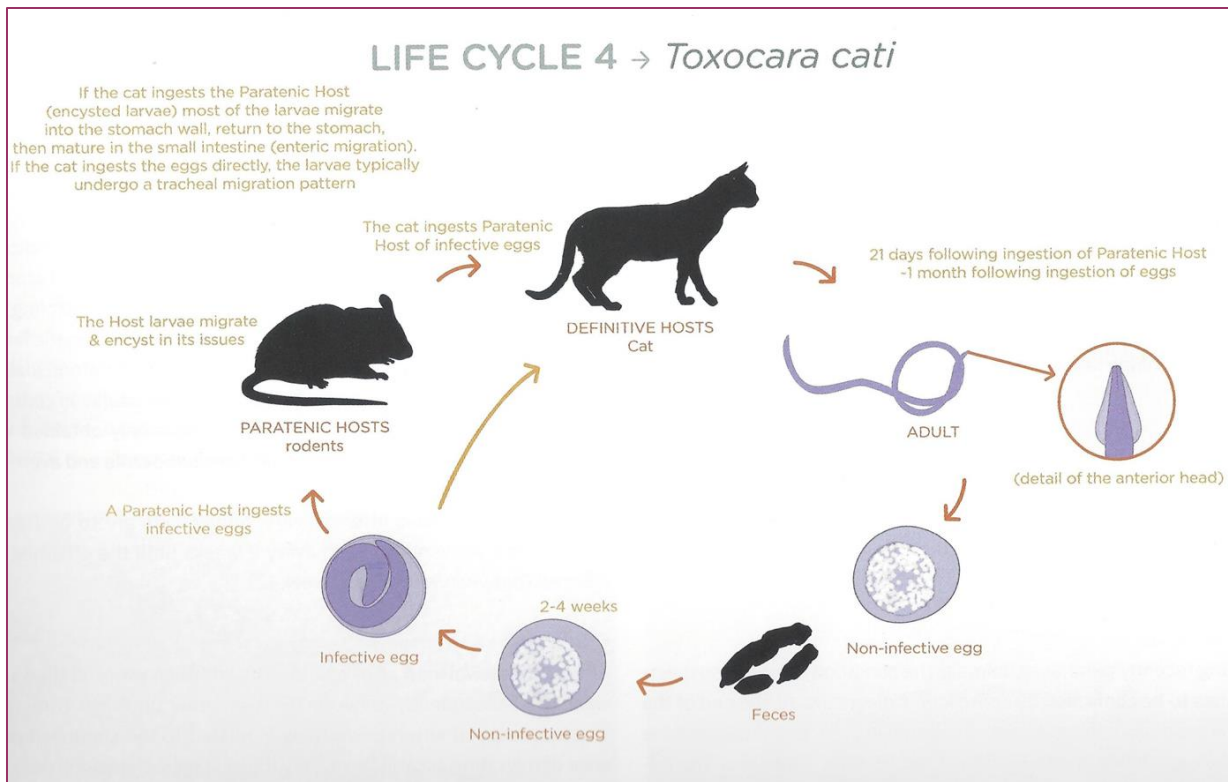
Het tweede volksgezondheidsprobleem is de bijdrage van deze rondtrekkende larven aan chronische luchtwegaandoeningen zoals astma. Dat gaat om grote aantallen mensen (in 2007 had bijna een miljoen mensen in Nederland een longziekte (website Longfonds, 2015). Mensen met een chronische luchtwegaandoening ervaren een opleving van klachten of verslechtering van hun gezondheid na een infectie met *Toxocara* (Overgaauw en van Knapen, 2013). Bij seroprevalentie onderzoek in Nederland blijkt dat bij een momentopname 10 – 20% van de mensen behept is met zo'n infectie (zie bijlage 4).

Nadrukkelijk moet vermeld worden dat *Toxocara* infecties weliswaar veel vaker gezien worden bij zwerfkatten (tot ~73%, Hofman en Postma, 2006) maar dat zij dus niet alléén verantwoordelijk zijn voor de bezoedeling van onze leefomgeving. Tenzij regelmatig ontwormd, dragen ook huiskatten en honden bij aan de bezoedeling van de omgeving met wormeitjes. Huiskatten en zwerfkatten dragen samen percentueel het meeste bij aan de uitscheiding van eitjes naar de omgeving, ongeveer 46%, gevolgd door honden met 39% en vossen met 15%. In stedelijk gebied kan de bijdrage van zwerfkatten oplopen tot 81% (modelanalyse uit Nijssen *et al.*, 2015).

Reguliere ontworming van katten (en honden) behoort tot de taak van een verantwoordelijke huisdiereigenaar. Zwerfkatten vallen buiten dit regiem. Volgens de ESCCAP¹⁴ systematiek zouden katten gemiddeld vier keer per jaar dienen te worden ontwormd, maar in gevallen van verhoogd infectierisico kan het oplopen tot 12 keer per jaar (bijvoorbeeld als (zwerf)katten hun eigen kostje bij elkaar moeten zoeken). Zwerfkatten lopen de infectie niet alleen op via eitjes in de omgeving en was/likgedrag,

¹⁴ ESCCAP staat voor "European Scientific Counsel Companion Animal Parasites" zie ook ESCCAP Benelux, 2015.

maar vooral ook door het vangen en opeten van de paratenische gastheren (muizen, ratten, jonge konijnen).

Figuur 5 Levenscyclus *Toxocara* (bron Beugnet & Halos, 2015)

3. Beheersen (en verkleinen) problematiek

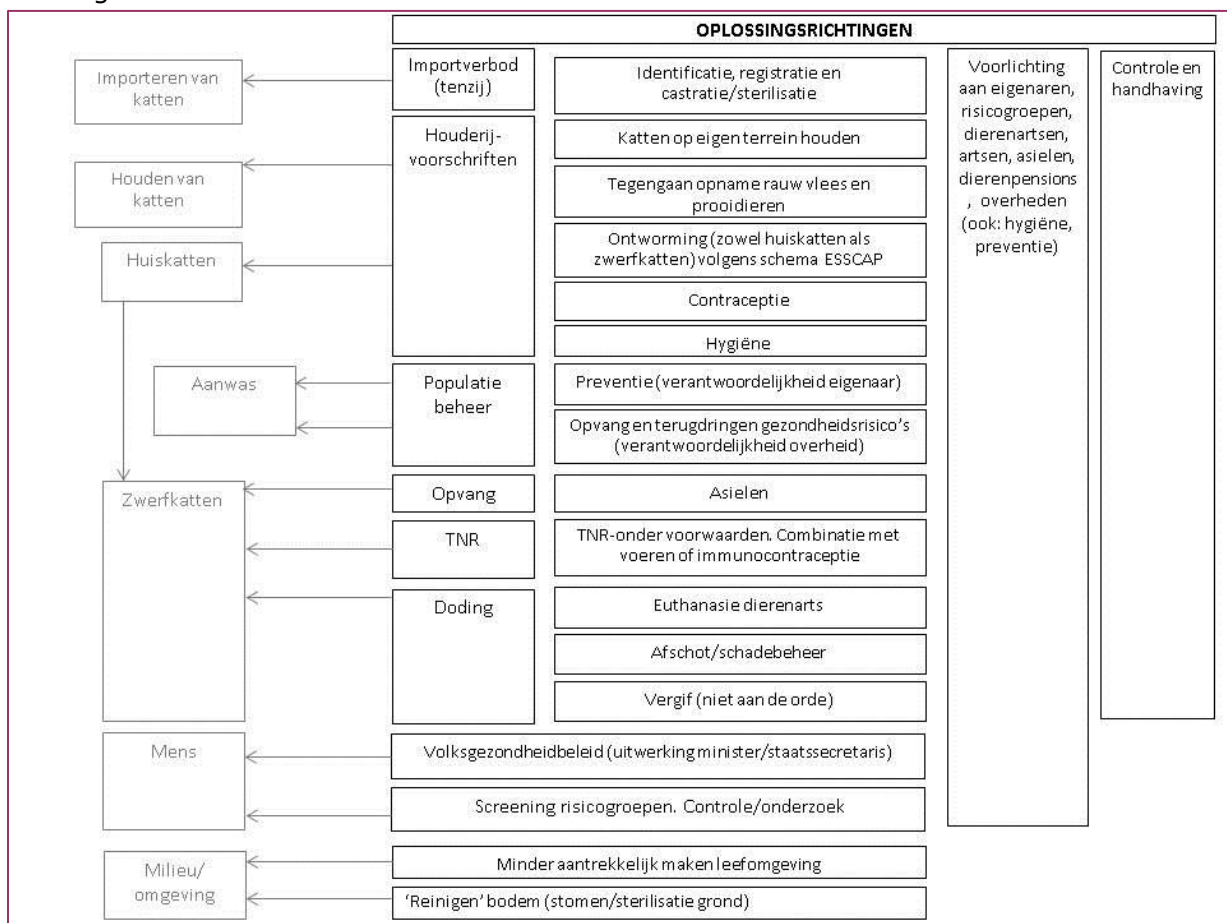
3.1. Oplossingsrichtingen

3.1.1. Focus

Om de gezondheidsproblemen (omgevingszoönosen *Toxoplasma* en *Toxocara*) voor mens en dier terug te dringen zijn verschillende maatregelen mogelijk. Er zijn maatregelen die gericht zijn op het voorkomen/beheersen van volksgezondheidsrisico's en er zijn maatregelen bij (zwerf)katten die gericht zijn op verkleinen van problemen door voorkomen van groei van en/of het terugdringen van populaties zwerfkatten. Deze zienswijze richt zich op oplossingsrichtingen met maatregelen die gericht zijn op (zwerf)katten en die bijdragen aan het terugdringen van gezondheidsrisico's voor mens en dier.

3.1.2. Overzicht oplossingsrichtingen

Onderstaand schema geeft een overzicht van mogelijke oplossingsrichtingen gericht op (zwerf)katten. Het is een combinatie van oplossingsrichtingen die al bestaan en/of worden uitgevoerd en richtingen die kunnen worden onderzocht. Vaak zijn de maatregelen gericht op het reduceren van populaties zwerfkatten en bijbehorende problemen. In de volgende paragraaf wordt van deze oplossingsrichtingen besproken of en hoe bestaande adviezen (o.a. Neijenhuis & van Niekerk, 2015) (kunnen) bijdragen aan het terugdringen van gezondheidsrisico's en welke aanvullingen/andere maatregelen de Raad daarvoor ziet. In hoofdstuk 4 worden deze aanvullingen en andere maatregelen samengevat in een advies.

Figuur 6 Oplossingsrichtingen

3.2. Discussie

Maatregelen om volksgezondheidsrisico's als gevolg van (zwerf)katten te beheersen, zijn in onderstaande twee categorieën te onderscheiden:

- **Populatiereductie:** maatregelen, gericht op het voorkomen van nieuwe aanwas vanuit huiskatten- naar zwervkattenpopulaties en op de aantalsbeheersing (voorkomen voortplanting) van de bestaande zwervkattenpopulaties;
- **Preventie besmetting:** maatregelen, gericht op het voorkomen dan wel verminderen van verspreiding van oöcysten en wormeitjes door (zwerf)katten naar de omgeving.

3.2.1. Populatiereductie: zonder huiskat geen zwervkat

In het rapport van Nijenhuis en Van Niekerk 2015 (hieronder genoemd als WUR-rapport), zijn maatregelen geadviseerd om nieuwe aanwas vanuit huiskattenpopulaties naar zwervkattenpopulaties te voorkomen en andere maatregelen om bestaande zwervkattenpopulaties te reduceren. Deze maatregelen¹⁵ zijn in onderstaande tabel samengevat, en in het licht van de geschetste volksgezondheidsrisico's voorzien van ons advies om deze effectief ten uitvoering te kunnen brengen.

Maatregel	WUR-rapport	Advies voor een effectieve populatiereductie van (zwerf)katten
(Vroeg)castratie/sterilisatie	Promoten of verplichten van castratie katten en inzetten op castreren op jonge leeftijd (voor leeftijd 4 maanden) en acties voor minvermogenen.	Verplicht stellen van (vroeg)castratie/sterilisatie* waardoor ongewenste nestjes worden voorkomen, de huiskattenpopulatie beheersbaar blijft en de daaruit voortkomende zwervkatten niet reproduceren. Voor uitzonderingen op dit fokverbod zou een meldingsplicht moeten gelden, met daaraan gekoppelde voorwaarden voor vaccinatie en ontwormen. Burgers worden zo vooraf geïnformeerd over mogelijke consequenties, waaronder kosten. De ingreep dient door een dierenarts, onder verdoving en met pijnbestrijding na afloop te worden uitgevoerd. De Raad realiseert zich dat het verplichten van een ingreep waarbij de integriteit van de kat wordt aangetast, een zwaar middel is en heeft hiervoor, gelet op de zwaarte van de problematiek, een afweging gemaakt. Deze maatregel kan alleen uitblijven indien alle andere voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd.
Eenmalige vaccinatie (immunocontraceptie)	Eenmalige vaccinatie (immunocontraceptie) kan in de toekomst aantalsregulatie van (zwerf)katten vereenvoudigen.	De methode is nog niet praktijkrijp om succesvol in te zetten bij zwervkatten, maar gezien veelbelovende tests op verschillende wilde dieren (zie Nijenhuis & van Niekerk 2015) onderschrijft de Raad nader onderzoek hiernaar.
Identificatie & registratie	Promoten of verplichten van chippen en registeren van katten (inclusief voorlichting)	Het wettelijk verplicht stellen van identificatie en registratie van huiskatten waardoor de eigenaar van een zwervende kat kan worden opgespoord en gehouden kan worden aan zijn/haar verantwoordelijkheid om het dier de nodige zorg te verlenen.
Importverbod voor katten	Geen	Met een importverbod wordt ongecontroleerde instroom van katten met een onbekende ziektestatus** voorkomen. Katten kunnen

¹⁵ Het WUR-rapport wordt door de Raad beschouwd als overzicht van de meest recente inzichten rondom zwervkattenproblematiek. Hierin zijn eerdere adviezen terug te vinden (zoals rapporten Raad voor Dierenwelzijn België en andere relevante literatuur).

Maatregel	WUR-rapport	Advies voor een effectieve populatiereductie van (zwerf)katten
zonder bekende gezondheids- en vaccinatiestat us		verder alleen nog via geregistreerde fokkers (van wel/geen raskatten) of via een asiel/kattenopvangcentrum worden verkregen.
Opvang	Geen specifiek advies in Neijenhuis & van Niekerk, 2015 (behalve TNR, zie hieronder)	<p>Zwerfkatten kunnen worden gevangen en worden opgevangen in asielen. Indien mogelijk worden dieren gesocialiseerd en herplaatst, andere katten blijven in de asielen. Hier zouden grote asielen voor moeten worden gebouwd en het roept vragen op als 'Mag je katten hun hele leven in asielen houden?'</p> <p>Om niet herplaatsbare zwerfkatten een heel leven in een asiel te houden, ziet de Raad niet als een geschikte oplossing (maar als een last voor de samenleving en niet bevorderlijk voor het welzijn van katten)</p>
Trap, Neuter and Return	<p>TNR inclusief voorlichting, monitoring en wegvangen en behandelen nieuwe katten. Dit is geschikt voor gebieden waar katten goed gevangen kunnen worden en geen directe bedreiging vormen voor inheemse dieren</p> <p>Landelijke richtlijnen/protocollen voor TNR</p> <p>Meer mogelijkheden bieden voor vergunningen TNR</p> <p>Opzetten centrale database</p>	<p>De TNR-methode is gericht op het vangen, castreren/steriliseren en weer terugplaatsen van zwerfkatten in de eigen omgeving. Alleen als deze methode goed en professioneel georganiseerd wordt, er voldoende betrokken vrijwilligers zijn, strenge vang- en verzorgingsprotocollen (hygiëne, hanteren, ontwormen, voeren, ingrepen, identificatie, castratie/sterilisatie e.d. (zie ook paragraaf 3.2.2) worden gevolgd, een substantieel deel van de populatie katten wordt gevangen (<70% is onvoldoende), nieuwe zwerfkatten gemeld worden en alles goed geregistreerd en permanent gemonitord (bijv. per postcode) wordt is er kans om de populatie zwerfkatten op termijn te laten verminderen en gezondheidsrisico's terug te dringen. Daarnaast is draagvlak onder bewoners een belangrijke voorwaarde, anders werkt deze methode ook niet (o.a. Natoli et.al. 2006, Stoskopf et.al. 2004). TNR is een methode die een lange adem vraagt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gelet op de volksgezondheidsrisico's van zwerfkatten en gegeven het belang van een structurele inzet ligt hierbij de verantwoordelijkheid en daarmee de regierol bij de gemeente***. De uitvoering ligt bij asielen/vrijwilligersorganisaties/etc. • Gemeentes, zwerfkattenopvangorganisaties en deskundigen stellen een blauwdruk op van een 'Service Level Agreement' op basis van bestaande 'best practices' (bijvoorbeeld Stichting Zwerfkatten Rijnmond). Deze wordt landelijk gebruikt voor het gericht (op)vangen, castreren/steriliseren, ontwormen, vaccineren en weer terugplaatsen van zwerfkatten in de eigen omgeving. Gemeente is verantwoordelijk en maakt aan de hand van SLA afspraken (o.a. werkzaamheden, financiën) met organisaties die aan eisen voldoen (kan uitvoering uitbesteden). De SLA is voorwaarde voor de noodzakelijke ontheffing voor de Flora- en faunawet (later voor Wet natuurbescherming).
Doding	Vergif verboden in stedelijke gebieden in Nederland en vele andere Europese landen. Kan effectief zijn, veel	<ul style="list-style-type: none"> • Bestrijding met gebruik van vergif is niet aan de orde. Vergiftigde katten lijden onaanvaardbaar en gebruik van vergif creëert grote risico's voor andere dieren en de omgeving. • (Op)gevangen zwerfkatten die uitzichtloos lijden en/of geen

Maatregel	WUR-rapport	Advies voor een effectieve populatiereductie van (zwerf)katten
	<p>maatschappelijke weerstand en een risico voor andere diersoorten en voor de volksgezondheid. Euthanasie in bepaalde gevallen onder voorwaarden</p> <p>Benoemen van huidige stand van zaken rondom jacht en uiten van twijfels over geschiktheid/ effectiviteit van jacht voor beheer kattenpopulaties. Jacht lijkt wel bruikbaar om laatste exemplaren te verwijderen (bijv. kleine eilanden)</p>	<p>perspectief hebben op een dierwaardig bestaan, dienen door de dierenarts te worden geëuthanaseerd****.</p> <ul style="list-style-type: none"> Afschot (door jagers met een jachtakte) is uitsluitend acceptabel als (laatste) middel voor doding van een enkel dier (zonder eigenaar) in gebieden waar TNR volgens de in deze zienswijze geformuleerde eisen niet mogelijk is.
<p>* Vroegcastratie is ingeburgerd in de VS, onderzoek in België toont aan dat dit zonder gezondheidsproblemen kan worden uitgevoerd (Dierenarts, 2015 en pers. meded. Raad voor Dierenwelzijn België 2015). In België is wetgeving opgesteld met daarbij een meerjarenplan voor het invoeren van verplichte castratie/sterilisatie voor katten met daarbij verplichte identificatie en registratie. Dit wordt in hoofdzaak uitgevoerd door asielen, of in geval van adoptie, door de eigenaar bij een dierenarts. Inclusief steunmaatregelen, bewustwordingscampagnes en overgangperiode.</p> <p>** Als bij (illegale) import van honden, katten en vossen per ongeluk hondsdolheid (rabiës) wordt meegenomen en sprake is van verplichte vaccinatie van alle honden en katten ontstaat een enorm logistiek probleem met zwervkatten</p> <p>*** In België is recent geadviseerd dat zwervkattenbeleid in elke stad/gemeente verplicht zou moeten worden gesteld, namelijk vangen, steriliseren en terugplaatsen, onder voorwaarden van gecontroleerd voederen en aanbrenge van schuilhokken.</p> <p>**** In België is recent geadviseerd om zwervkatten te vangen en te euthanaseren ingeval van fysiek lijden, als ze de volksgezondheid bedreigen en/of in geval van grote overlast en er geen andere oplossingen beschikbaar zijn.</p>		

3.2.2. Preventie besmetting: beperken van verspreiding van ziektekiemen

Om de bezoedeling van de omgeving en daarmee de volksgezondheidsrisico's als gevolg van (zwerf)katten te beperken zijn maatregelen mogelijk op het gebied van verantwoord huisdierbezit waaronder ontwormen, voeding en hygiëne.

Maatregel	WUR-rapport	Advies voor een effectieve preventie besmetting van (zwerf)katten
Maatregelen voor het bevorderen van verantwoord huisdierbezit	<p>Voorlichting over kosten, aanschaf en verzorging (ook: zorgplicht) van katten.</p> <p>Onderzoek naar effectieve voorlichting.</p>	<p>De kat dient niet onvoorwaardelijk op de huisdierenlijst te staan. Aanvullende houderijvoorschriften dragen bij aan het terugdringen van volksgezondheidsrisico's. Deze voorschriften moeten gericht zijn op:</p> <ul style="list-style-type: none"> het op eigen terrein (erf, huis, tuin, balkon) houden van katten*. Hierdoor wordt de besmetting van de openbare ruimte met oöcysten van Toxoplasma en eitjes van Toxocara voorkomen; het tegengaan van de opname van rauw vlees door katten en het voorkomen dat ze prooidieren eten. Voor katten is uitsluitend blik- of droogvoer volwaardige voeding;

Maatregel	WUR-rapport	Advies voor een effectieve preventie besmetting van (zwerf)katten
	<p>Voorlichting over zwerfkatten en aanpak problematiek.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • het met regelmaat ontwormen van katten volgens de ESSCAP systematiek. Dierenartsen dienen gestimuleerd te worden in het aanbieden van een pakket om via check-ups gezonde dieren gezond te houden (gezondheidscertificering); • Ontwormingsmiddelen** dienen volgens de huidige laagdrempelige manier via dierenspecialisten/ tuincentra met een afdeling dier./landwinkels, verkrijgbaar te blijven. Daarbij is het van belang dat kwaliteit en kennis van verkoopmedewerkers van goed niveau zijn. In het Verenigd Koninkrijk kent men de SQP (Suitably Qualified Person). Dit is een in de reguliere detailhandel werkzame persoon met een door de overheid verplicht gestelde gevolgde opleiding aan wie is toegestaan de als in Nederland bekend staande 'vrije middelen' te verkopen; • Ontlasting van katten in asielen/dierenpensions mag niet in de GFT-bak worden verzameld, maar moet bij het grijze afval worden gedaan; • Bewustwording bij katteneigenaren over nut en noodzaak van identificatie/registratie, vaccinaties, ontworming en gezondheidscertificering wordt en moet blijven worden gestimuleerd o.a. via het LICG.
<p>Preventie toxoplasma en toxocara (in combinatie met TNR)</p>	<p>Geen</p>	<p>Voor het beheersen van infectieziekten bij zwerfkatten geldt het volgende;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katten dienen volgens de ESSCAP systematiek gemiddeld vier keer per jaar tegen <i>Toxocara cati</i> te worden ontwormd, oplopend tot 12 x per jaar bij een verhoogd infectie risico (zoals bij zwerfkatten). • Wat betreft toxoplasma: voorkomen dat jonge katten toetreden tot de zwerfkattenpopulatie. Een bestaande, oudere zwerfkattenpopulatie heeft, in tegenstelling tot jonge katten, zeer waarschijnlijk al een eerste toxoplasma infectie achter de rug, is dus immuun en scheidt geen oöcysten meer uit. <p>De Raad adviseert nader onderzoek binnen TNR-programma's naar de haalbaarheid om met vrijwilligers regelmatig te ontwormen via voedselopname (12 x per jaar).</p>
<p>Voeding en hygiëne (in combinatie met TNR)</p>	<p>Geen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wanneer (zwerf)katten in het kader van TNR worden gevoerd, dienen deze geen rauw vlees te krijgen, maar uitsluitend blikvoer/droogvoer. Deze boodschap dient via TNR-netwerken nadrukkelijk te worden verspreid. • Ontlasting van katten in asielen/dierenpensions mag <u>niet</u> in de GFT-bak worden verzameld, maar moet bij het grijze afval worden gedaan. • Op huidige verpakkingen van kattenbakproducten staat vaak vermeld dat deze bij het GFT-afval kunnen worden gedaan; deze aanduiding moet worden gewijzigd. Deze boodschap dient bij leveranciers van kattenbakvulling en bij katteneigenaren nadrukkelijk onder de aandacht gebracht te worden. <p>Grondbedekking openbare speelterreinen: gemeenten informeren over de onwenselijkheid en risico's van zandbodems en adviseren om bij grondbedekking andere keuzes te maken zoals rubber tegels.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Katten dienen uit veestallen te worden geweerd en bij voer vandaan te worden gehouden om infectieoverdracht naar productiedieren te voorkomen.
<p>* Deze maatregel kan maatschappelijk omstreden zijn, voor eigenaren of vanuit welzijn van de kat. De Raad onderkent dat deze maatregel niet nodig is, indien alle andere maatregelen omtrent het bevorderen van verantwoord huisdierbezit aantoonbaar en volledig worden genomen. Voor handhaving moeten nadere regels worden geformuleerd.</p> <p>** Resistentievorming voor ontwormingsmiddelen is bij gezelschapsdieren nooit aangetoond.</p>		

4. Conclusie en advies

4.1. Conclusie

Naar aanleiding van de zwervkattenproblematiek in Nederland zijn al verschillende onderzoeksrapporten verschenen, waaronder een inventarisatieonderzoek van Wageningen Universiteit en Research Centre (Neijenhuis en Van Niekerk, 2015). Als aanvulling hierop heeft de Raad voor Dierenaangelegenheden in deze zienswijze de nadruk gelegd op aan (zwerf)katten gerelateerde zoönosen en gezondheidsrisico's voor mens en dier. (Zwerf)katten kunnen gezondheidsproblemen veroorzaken bij mens en dier. Twee belangrijke zoönosen die via oöcysten en eitjes in de ontlasting van katten zorgen voor een besmette omgeving zijn *Toxoplasma* en *Toxocara*. Zowel mensen als dieren kunnen door deze besmette omgeving infecties oplopen, variërend van milde klachten tot ernstige afwijkingen en handicaps en ook tot sterfte. *Toxoplasma* zorgt daarbij als infectieziekte in Nederland bij mensen voor een relatief grote ziektelast. De kat is in Nederland het enige dier dat fungeert als eindgastheer (de verspreider van oöcysten) van *Toxoplasma* en dus verantwoordelijk voor het bestaan van deze infectie bij mens en dier: zonder kat geen toxoplasmose. Net als bij *Toxocara* moet opgemerkt worden dat de zwervkatten alléén niet verantwoordelijk gesteld kunnen worden, maar alle katten in Nederland (bij *Toxocara* ook honden). *Toxoplasma* en *Toxocara* komen wel vaker voor bij zwervkatten dan bij huiskatten. Katten zijn ook verantwoordelijk voor *Toxoplasma* bij landbouwhuisdieren, prooidieren en wild: consumptie van onvoldoende verhit vlees is een belangrijke bron voor de infectie, ook kan de infectie via ongewassen groente plaatsvinden. De problemen door *Toxoplasma* en *Toxocara* kunnen worden aangepakt (en beheerst) met de uitvoering van een reeks van bestaande en aanvullende adviezen over oplossingsrichtingen/maatregelen zoals eerder in deze zienswijze aangegeven. Hieronder volgt het eindadvies van de Raad betreffende aanvullende maatregelen om gezondheidsrisico's voor mens en dier terug te dringen.

4.2. Advies

De Raad adviseert om aanvullende maatregelen te nemen om de gezondheidsrisico's voor mens en dier terug te dringen. Deze maatregelen dienen proportioneel te zijn voor dieren en niet alleen beperkt te worden tot zwervkatten (ook andere katten). De Raad wil nadrukkelijk niet tegenover katten en hun eigenaren staan, maar de problemen beheersen en verkleinen met adviezen over de uitvoering van te nemen maatregelen. Door nu het onderwerp zelf te adresseren, wil de Raad juist voorkomen dat er een hetze tegen katten ontstaat. Indien katteneigenaren en betrokken organisaties hiervoor de handen ineen slaan, kan een hetze worden voorkomen.

Maatregelen populatiereductie

- Verplichte (vroeg)castratie/sterilisatie van katten om huiskattenpopulaties beheersbaar te houden en om zwervkatten te beletten zich voort te planten. Uitzonderingen op het fokken van katten (wel/geen raskatten) dienen via een meldingsplicht gekoppeld te zijn aan voorwaarden aangaande vaccinatie en ontwormen. De ingreep dient door een dierenarts, onder verdoving en met pijnbestrijding na afloop te worden uitgevoerd. De Raad realiseert zich dat het verplichten van een ingreep waarbij de integriteit van de kat wordt aangetast, een zwaar middel is en heeft hiervoor, gelet op de zwaarte van de problematiek, een afweging gemaakt. Deze maatregel kan alleen uitblijven

indien alle andere voorgestelde maatregelen worden uitgevoerd.

Instrumenten: wetgeving, voorlichting burgers, verantwoord eigenaarschap

- Eénmalige vaccinatie (immunocontraceptie): verder ontwikkelen van éénmalige vaccins voor toepassing op zwervkattenpopulaties

Instrumenten: onderzoek

- Het wettelijk verplichtstellen van identificatie en registratie van huiskatten om eigenaren te kunnen houden aan verantwoordelijkheid hun katten de nodige zorg te bieden.

Instrumenten: wetgeving, voorlichting, verantwoord eigenaarschap

- Katten zonder bekende gezondheids- en vaccinatiestatus mogen niet worden geïmporteerd. Katten kunnen verder alleen nog via geregistreerde fokkers (van wel/geen raskatten) of via een asiel/kattenopvangcentrum worden verkregen.

Instrumenten: wetgeving, voorlichting

- Opstellen van een blauwdruk voor een 'Service Level Agreement' die landelijk wordt gebruikt voor de aanpak van zwervkattenpopulaties, waaronder TNR (trap, neuter and return = vangen, castreren en terugzetten) op basis van bestaande 'best practices' (door gemeenten samen met zwervkattenorganisaties en deskundigen). Gemeentes zijn verantwoordelijk en maken aan de hand van een SLA afspraken (o.a. werkzaamheden, financiën) met organisaties die aan eisen voldoen (kan uitvoering uitbesteden). SLA als voorwaarde voor ontheffing Flora- en faunawet (later voor Wet natuurbescherming).

Instrumenten: richtlijn/protocollen, afspraken overheden en betrokken Organisaties, voorlichting aan gemeenten

- Doding: (Op)gevangen zwervkatten die uitzichtloos lijden en/of geen perspectief hebben op een dierwaardig bestaan, dienen door de dierenarts te worden geëuthanaseerd. Afschot (door jagers met een jachtakte) is acceptabel als (laatste) middel voor doding van een enkele zwervkat (zonder eigenaar) in gebieden waar TNR volgens de in deze zienswijze geformuleerde eisen niet mogelijk is.

Instrument: Flora- en faunawet, Wet natuurbescherming

Maatregelen preventie besmetting

- De gedomesticeerde kat (*Felis catus*) dient niet onvoorwaardelijk op de huisdierenlijst te staan. Soortspecifieke houderijvoorschriften op het gebied van op eigen erf houden, voeding, ontworming en hygiëne dragen bij aan het terugdringen van volksgezondheidsrisico's. De Raad adviseert de gedomesticeerde kat te beoordelen volgens de systematiek van de huisdierenlijst. Het 'op eigen erf houden' kan maatschappelijk omstreden zijn, voor eigenaren of vanuit welzijn van de kat. De Raad onderkent dat deze maatregel niet nodig is, indien alle andere maatregelen omtrent het bevorderen van verantwoord huisdierbezit aantoonbaar en volledig worden genomen. Voor handhaving moeten nadere regels worden geformuleerd.

Instrumenten: systematische beoordeling huisdierenlijst, wetgeving, verantwoord eigenaarschap, voorlichting eigenaren en dierenartsen, opvangcentra/asielen, dierenspeciaalzaken/tuincentra met een afdeling dier/landwinkels, opname in onderwijs/curriculum dierenartsen, voorlichting over gezondheidsrisico's door overheden, dierenartsen, dierenspeciaalzaken, opvangcentra/asielen, vermelding verpakkingen kattenbakproducten.

- Laagdrempelige verkrijgbaarheid in de gespecialiseerde detailhandel van ontwormingsmiddelen dient behouden te blijven, mits betrokken partijen zorgdragen voor kwaliteit en kennis bij verkoopmedewerkers. Aansluiting kan worden gezocht bij het in het Verenigd Koninkrijk gehanteerde principe van de SQP (Suitably Qualified Person).

Instrumenten: voorlichting/opleiding

- De Raad adviseert nader onderzoek binnen TNR-programma's naar de haalbaarheid om met vrijwilligers zwerfkatten regelmatig te ontwormen via voedselopname (12 x per jaar)

Instrumenten: onderzoeksproject (pilot)

- Ontlasting van katten (particulieren en asielen/dierenpensions) dient geweerd te worden worden uit de GFT-bak

Instrumenten: voorlichting katteneigenaren en leveranciers, etikettering producten kattenbakvulling

- Gemeenten informeren over de onwenselijkheid en risico's van zandbodems en adviseren om bij grondbedekking andere keuzes te maken zoals rubber tegels

Instrumenten: voorlichting

- Katten dienen uit veestallen te worden geweerd en bij voer vandaan te worden gehouden om infectieoverdracht naar productiedieren te voorkomen

Instrument: voorlichting, Wet Dieren en bijv. uitwerking in besluit houders van dieren

De Raad realiseert zich dat veel van de maatregelen vragen om de inzet van juridische instrumenten. Gezien het zwaarwegende en urgente belang van de gezondheid van mens en dier en de weinig andere mogelijkheden die er zijn om deze problematiek aan te pakken, ligt hierdoor een forse taak bij de overheid. Het afstemmen van verantwoordelijkheden tussen gemeenten (opvang/gezondheid), provincies (natuur/ontheffing) en rijk (volksgezondheid/dierenwelzijn) is voor het inbedden van maatregelen van belang. Daarnaast adviseert de Raad de staatssecretaris en de verantwoordelijke bewindspersoon van VWS zich nader te laten informeren m.b.t. volksgezondheidsaspecten zoals genoemd in dit rapport. Bij de keuze voor definitieve maatregelen dient daarbij rekening te worden gehouden met "One health" (zie bijlage 7 en de zienswijze van de Raad) zodat alle relevante waarden van mens, dier en milieu een expliciete plek krijgen. De Raad adviseert tenslotte om over 5 jaar een evaluatie uit te voeren waarin de genomen maatregelen worden geëvalueerd.

De Raad onderkent dat er, naast gezondheidsrisico's voor mens en dier, andere vraagstukken over zwerfkatten zijn waar onrust over is en waarin partijen tegenover

elkaar kunnen staan. Een van deze vraagstukken is de invloed van zwurfkatten op natuurwaarden, predatiedruk, hybridisatie en andere natuurbelangen (zie bijlage 2 en o.a. Knol, 2015; Neijenhuis en Van Niekerk, 2015; Lammertsma *et al.*, 2011). De Raad adviseert de staatssecretaris om hier een aparte adviesvraag aan te wijden.

Geraadpleegde Bronnen

Afonso E., Thulliez Ph., Gilot-Fromont E., 2006. *Transmission of Toxoplasma gondii in an urban population of domestic cats (Felis catus)*. Int.J.Parasit. 36(13): 1373 – 1382

Berends B.R., 2006. *Risico-inventarisatie en evaluatie van het niet gericht werken met microbiologische agentia in de Universiteitskliniek voor gezelschapsdieren in Utrecht*. Internal report IRAS division Veterinary Public Health, Utrecht

Beugnet F. & Halos L. eds. 2015. Parasitosis and vectorborne diseases of cats. Merial Lyon

M.A.E. Conyn-van Spaandonck, 1991. *Prevention of congenital toxoplasmosis in the Netherlands*. Utrecht, thesis

Davis S.W., and Dubey J.P., 1995. *Mediation of immunity to Toxoplasma oocyst shedding in cats*. J. Parasitol. 81: 882 – 886

Dierenarts 2015. Samenvatting 'Vroeg castreren van katten' in Dierenarts 3, pag. 80-81 over publicatie van Porters, N. et al. 2015. Prepubertal gonadectomy in cats: different surgical techniques and comparison with gonadectomy at traditional age. Vet. Rec. 175:223. Doi: 10.1136/vr. 102337

Dierenbescherming, 2003. *Handboek Zwerfkatten- en kittenopvang*

DWHC, 2015. *Artikelen op website Dutch Wildlife Health Centre over sterfte onder eekhoorns door toxoplasmose, sterfte hazen en steenmarter;*
<https://www.dwhc.nl/Diersoort/Zoogdieren/Eekhoorn/toxoplasmose.html>
<https://www.dwhc.nl/toxoplasma-hazen/>
<https://www.dwhc.nl/toxoplasma-steenmarter/>

ESCCAP Benelux, 2015. <http://www.esccap.eu/>

Flegel, J., Havlicek, J., Kodym, P., Maly, M., Smahel, Z., 2002. *Increased risk of traffic accidents in subjects with latent toxoplasmosis: a retrospective case-control study*. BMC Infect. Dis. 2, 11

Freeman L.M., Chandler M.L., Hamper B.A., Weeth L.P., 2013. *Current knowledge about risks and benefits of raw meat-based diets for dogs and cats*. J.Am.Vet.Med.Assoc. 1549 – 1558

Gawor J., Borecka A., Marczyńska M., Dobosz S., Zarnowska – Prymek H., 2015. *Risk of human toxocarosis in Poland due to Toxocara infection of dogs and cats*. Acta Parasitologica 60(1): 99 – 104

HAS, 2015. *Feiten & cijfers gezelschapsdierensector 2015*. HAS Hogeschool, HAS Kennistransfer & Bedrijfsopleidingen Den Bosch, Faculteit Diergeneeskunde Universiteit Utrecht, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken

Havelaar A.H., van Rosse F., Bucura C., Toetenel M.A., Haagsma J.A., Kurowicka D., Heesterbeek J.A.P., Speybroeck N., Langelaar M.F.M., van der Giessen J.W.D., Cooke R.M., Braks M.A.H., 2010. *Prioritizing Emerging Zoonoses in the Netherlands*. P.L.o.S ONE 5(11): e 13965

Havelaar A.H., Kemmeren J.M., Kortbeek L.M., 2007. *Disease burden of congenital toxoplasmosis*. Clin.Inf.Dis. 44: 1467 – 1474

Hofman, M., en J. Postma, 2006. *Katten Felis catus in de duin- en kweldergebieden van Ameland. Grootte, samenstelling en herkomst van de populatie*. Hogeschool Van Hall Larenstein Leeuwarden, in opdracht van Staatsbosbeheer Ameland en It Fryske Gea Ameland, juli. .

Kemmeren M., Mangen M.J.J., van Duynhoven Y.T.H.P., Havelaar A.H., 2006. *Priority setting of foodborne pathogens, disease burden and costs of selected enteric pathogens*. Bilthoven: National Institute for Public Health and the Environment; Report nr. 330080001

Knol W., 2015. *Verwilderde huiskatten; effecten op de natuur in Nederland*. Koninklijke Nederland Jagersvereniging, Amersfoort. Intern rapport nummer 15-01

Lamberton, P.H., Donnelly, C.H., Webster, J.P., 2008. *Specificity of the Toxoplasma gondii – altered behavior to definitive versus non-definitive host predation risk*. Parasitology 135, 1143-1150

Lammertsma, D.R., R. Janssen, J. van der Hout en H.A.H. Jansman, 2011. *Huiskatten in natuurgebieden; Kan TNR hybridisatie met de Wilde kat voorkomen?* Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2263. 52 blz.; 3 fig.; 7 tab.; 38 ref.

Neijenhuis, Dr.Ir. F. en Ir. T. van Niekerk, 2015. *Als de kat van huis is..Zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie*. Wageningen UR Wetenschapswinkel, rapport 315

Nijse, R., Mughini-Gras, L., Wagenaar, J.A., Franssen, F. & H.W. Ploeger, 2015). *Environmental contamination with Toxocara eggs - a quantitative approach to estimate the relative contributions of dogs, cats and foxes, and to assess the efficacy of advised interventions in dogs*. Parasites & Vectors, 8, pp. 397

Opsteegh M., Swart A., Fonville M., Dekkers L., and Giessen, van der I., 2011a. *Age-Related Toxoplasma gondii Seroprevalence in Dutch Wild Boar Inconsistent with Lifelong Persistence of Antibodies*. Plos ONE, 6(1): 16240

Opsteegh, M., 2011b. *Toxoplasma gondii in animal reservoirs and the environment*. Dissertation Utrecht University, Faculty of Veterinary Medicine

Overgaauw P.A.M., 1997. *Aspects of Toxocara epidemiology in the Netherlands*. Thesis, Utrecht

Overgaauw P.A.M., van Knapen F., 2013. *Veterinary and public health aspects of Toxocara spp*. Vet.Par. 2013; 193: 398 – 403

Raad voor Dierenwelzijn België, 2007. *Problematiek van zwerfkatten en overpopulatie van katten in dierenasielen.* Wetenschappelijk rapport Raad voor Dierenwelzijn in België

Raad voor Dierenwelzijn België, 2007. *Advies Maatregelen i.v.m. de zwerfkattenproblematiek en overpopulatie in asielen*

RIVM, 2015. *Website met algemene informatie over toxoplasmose,* <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/T/Toxoplasmose>

Schappert-Kimmijser, 1975. *Causes of severe visual impairment in children.* The Committee for Special Study of Severe Visual Impairment in Children of The International Association for Prevention of Blindness (I.A.P.B.) in Documenta Ophthalmologica, Volume 39, Issue 1, pp 213-341

Torrey E.F., Yolker R.H., 2013. *Toxoplasma oocysts as a public health problem.* Trends Parasitol. 29: 380 – 384

Torrey, E.F., Bartko, J.J., Lun, Z.R., Yolken, R.H., 2007. *Antibodies to Toxoplasma gondii in patients with schizophrenia: a meta-analysis.* Schizophr. Bull. 33, 729-736

Van der Giessen J.W.B., van der Giessen, A.W., Braks, M.A.H., 2010. *Emerging zoonoses: early warning and surveillance in the Netherlands.* RIVM-rapport 330214002

VWA, 2007. *Bureau Risicoanalyse Paneladvies Toxoplasma*

Longfonds, 2015. *Website algemene informatie,* www.longfonds.nl

Yolken, R.H., Dickerson, F.B., Fuller Torrey, E., 2009. *Toxoplasma and schizophrenia.* Parasite Immunol. 31, 706-715

Bijlagen

Bijlage 1: Zwerfkatten en asielkatten asielen Dierenbescherming

ZWERFKAT-TOTALEN 2004-2011

Jaar	Afdelingen	Gevangen	Uitgezet	Socialisatie en herplaatsing	Euthanasie	Overleden	Anders (permanente opvang, boerderij, etc.)
2004 (alleen 3 ^e +4 ^e kwartaal)	48	2436	1107	1071	154	10	59
2005	69	4811	2677	1767	253	33	51
2006	56	5888	3139	2262	255	92	134
2007	63	7862 (4825 volwassen 3037 kittens)	3139	3709	278	129	538
2008	63	9133 (5854 volwassen 3297 kittens)	3649	4387	383	190	532
2009	63	9207 (5727 volwassen 3480 kittens)	3513	5063	564	173	401
2010	47	9060 (5606 volwassen 3454 kittens)	3545	3672	443	252	562
2011	25	8237 (4944 volwassen 3293 kittens)	3539	4021	313	82	282
2012	20	8666 (5453 volwassen, 3213 kittens)	3943	3895	346	105	358
2013	20	8580 (5793 volwassen, 2787 kittens)	3857	3897	379	88	356

Katten				
	2011*	2012*1	2013*	2014*
Zwerfdieren	24107	21661	19881	19597
Afstandsdieren	5592	4511	4152	3802
Verwilderd	1156	959	842	1028
Retour na plaatsing	1759	1461	1365	1249
Uitwisseling	598	551	731	544
In beslag genomen	105	32	84	198
Huisuitzetting	313	508	400	56
Geboren	852	922	626	636
Totaal in	34482	30605	28081	27110
Retour eigenaar	3373	2947	2937	3229
Geplaatst	25519	23075	20747	19891
Verwilderd	907	1019	1057	1223
Uitwisseling	593	534	551	700
Euthanasie	2378	2141	2324	2188
Overleden	1030	822	641	879
Anders	466	237	339	389
Totaal uit	34266	30775	28596	28499
Percentages				
Euthanasie	7,6%	7,74%	9,24%	9,16%
Overleden	3,3%	2,97%	2,55%	3,68%
Plaatsing	82,0%	83,43%	82,51%	83,29%
Retour	6,9%	6,33%	6,58%	6,28%
Geboren	2,5%	3,01%	2,23%	2,35%

Bijlage 2: Categorisering problematiek zwerfkatten

De problematiek die aan zwerfkatten wordt toegeschreven kan grofweg worden verdeeld in de volgende categorieën:

1. Gezondheid mens en dier:
 - het overbrengen van infecties op mensen (zoönosen)
 - het veroorzaken van gezondheidsproblemen bij mensen met bijv. astma en allergieën en bij kwetsbare groepen
 - het overdragen van infecties op katten en andere dieren

2. Dierenwelzijn:
 - aanrijdingen
 - gevechten onderling en met andere dieren
 - verminderde gezondheidstoestand door ziektes en verwondingen
 - aanwezigheid en verspreiding van dierziekten en infectieziekten
 - gebrek aan voedsel (of verkeerde voeding)
 - ontbreken van voldoende schuilgelegenheid
 - hoge (kitten)sterfte en lage levensverwachting
 - stress
 - negatief gedrag van mensen naar katten
 - de kat is eenvoudig en goedkoop verkrijgbaar
 - ongecontroleerde voortplanting door ontbreken castratie/sterilisatie
 - ingrijpen met euthanasie
 - mogelijke inteelt en gevolgen van inteelt (bijv. misvormde kittens)

3. Overlast
 - het veroorzaken van lawaai en geur-overlast
 - het openscheuren van vuilniszakken en afval
 - ontlasting en urine op erven, in tuinen en op openbare plekken
 - het sproeien van katers
 - het vangen van vogels in tuinen
 - mensen kunnen zich storen aan voederplaatsen, mede vanwege het aantrekken van "plaagdieren"
 - confrontatie met zieke en dode katten
 - het binnendringen van woningen, bijv. bevuilen van wasgoed
 - verschillen tussen landelijk en stedelijk gebied

4. Relatie natuur en wilde dieren:
 - predatie op kleine zoogdieren en vogels
 - verstoren van natuurlijk evenwicht als geïntroduceerde soort
 - hybridisatie met wilde kat (genetische vervuiling)
 - concurrentie en gevechten met wilde katten en andere roofdieren
 - invloed op ecologie (vegetatie, bodem, verstoring)
 - invloed op natuurgebieden en op natuur in de stad

Bijlage 3: Overzichtstabellen infecties

Tabel 3a Contact-zoönosen bij katten

Contact-zoönosen bij katten	Gezondheid mens
Schurftmijten	Geen blijvende huidinfestatie bij de mens
Andere ectoparasieten (vlooien, teken, luizen) ¹⁶	Vlooien kunnen kattenkrabziekte overbrengen, bloedzuigende luizen eveneens. Tekenen kunnen de ziekte van Lyme overbrengen. Cheyletiella luizen (vacht) veroorzaken huidirritaties bij de mens.
Huidschimmelinfecties (Trychophyton spp, Microsporium spp)	Microsporium infecties kunnen lang onopgemerkt aanwezig zijn bij katten, maar wel dermatofytose bij de mens veroorzaken.
Kattenkrabziekte (Bartonella henselae)	Het merendeel van katten heeft deze bacterie bij zich. Behalve door krabben kan de infectie ook door beten worden overgedragen op de mens. (Lymphadenitis, lymphadenopathie)
Infecties door kattenbeten: bijvoorbeeld Pasteurella multocida.	Vereist bij wondinfectie altijd medische zorg! Overigens komen kattenbeten veel minder vaak voor dan hondenbeten.

Tabel 3b Omgevings-zoönosen bij katten

Omgevings-zoönosen bij katten	Voorkomen in Nederland	Gezondheid mens (en overdracht)
Toxoplasma	Komt veel vaker voor bij zwervkatten dan bij huiskatten. 10-50% is seropositief afhankelijk van leeftijd en gebruikte diagnostiekmethode	Zie tekst en bijlage 4 Overigens is de besmettelijkheid (= uitscheiden van oöcysten) beperkt tot jong(volwassen) dieren voor een periode van maximaal 14 dagen. De miljoenen oöcysten die dan per dier worden uitgescheiden blijven zeker 2 jaar (!) infectieus in de omgeving. De belangrijkste bron voor katten is het vangen van prooidieren (muizen, vogels) en directe opname van gesporuleerde oöcysten (grond, likgedrag van katten). Katten met immuundeficiënties (malnutritie, infecties met FeLV of FIV) kunnen bij herinfectie met Toxoplasma tóch opnieuw oöcysten gaan uitscheiden
Toxocara cati (in mindere mate Toxascaris leonina) Beide spoelwormen van de kat	Bij zwervkatten worden aanzienlijk meer spoelwormen gevonden (bij sectie veel vaker dan bij ontlasting onderzoek) dan bij huiskatten. Dit kan oplopen tot ~73% van de dieren	Zie tekst en bijlage 5 Rijpe (= geëmbryoneerde) eitjes in de buitenwereld blijven minimaal een jaar infectieus bij opname (oraal). De belangrijkste infectiebron voor katten is het vangen van prooidieren (muizen) en direct opname van rijpe eitjes (grond, likgedrag van katten) Katten begraven hun ontlasting. Droge tuinen en zandbakken kunnen ernstig verontreinigd zijn. Dus niet (veel minder) op harde kleigrond. Openbare speelterreinen in de bebouwde omgeving moeten voorzien zijn van een zandbodem of rubber tegels (gemeentelijke verordening),

¹⁶ Teken in Nederland zijn voor 20% besmet met *Borrelia burgdorferi*, de verwekker van Lyme ziekte. Daarnaast zijn in dezelfde teken (*Ixodus* en *Ripicephalus* soorten) zoönosen beschreven zoals: *Rickettsia conori* (spotted fever) en Tickborne ecephalitis virus. Beide komen in Nederland (nog) niet voor. Voor honden en katten spelen infectie met *Balbesia*, *Hepazoön*, *Anaplasma* en *Mycoplasma* nog een rol voor diergezondheid. *Dermacentor* teken (enkele endemische gebieden in Nederland) spelen een belangrijke rol in de overdracht van *Babesia canis* naar de hond en mogelijk *Babesia microti* naar de mens.

		waarbij de zandbodems en kunnen ernstig verontreinigd kunnen zijn
Lintworminfecties (Dipylidium caninum Taenia spp)	Aangenomen wordt dat dit meer een huiskattenprobleem is als zoönose, schoonmaken van verblijven/kattenbakken in opvang uitgezonderd	Alleen Dipylidium heeft potentieel betekenis als zoönose De besmetting loopt via geïnfecteerde vlooiën en luizen (meestal alleen kleine kinderen). Dit gebeurt (zelden) in een huiselijke situatie met (ook dode) vlooiën/luizen in huis. Taenia spp (géén zoönose) komen voort uit het vangen van prooidieren (muizen, ratten, konijnen) en eventueel BARF – voedselverstreking
Giardia intestinalis	Aangenomen wordt dat dit meer een huiskattenprobleem is als zoönose, schoonmaken van verblijven/kattenbakken in opvang uitgezonderd	Parasieten die tussen gezinsleden en katten kunnen worden uitgewisseld mits van de juiste soorten (assemblages) sprake is
Cryptosporidium parvum	Aangenomen wordt dat dit meer een huiskattenprobleem is als zoönose schoonmaken van verblijven/kattenbakken in opvang uitgezonderd	Parasieten die tussen gezinsleden en katten kunnen worden uitgewisseld mits van de juiste soorten sprake is
Maagdarminfecties die gastro-enteritis kunnen veroorzaken bij dier en mens: - Salmonella - Campylobacter - VTEC	Zowel zwervkatten en katten, als honden hebben het (besmette omgeving)	Onbekend is de attributieve waarde van katten, direct of indirect via kruisbesmetting in de keuken
<i>De kat is géén goede gastheer voor Echinococcus multicularis, en evenmin voor Leptospira spp. Rabiëstypen van de vleermuis zijn nog niet aangetoond in Nederland. Theoretisch gezien is de kat gevoelig voor verschillende influenza typen die ook infectueus kunnen zijn voor de mens</i>		

Tabel 2c Infecties katten met ernstige klinische verschijnselen

Infecties katten gevolgd door min of meer ernstige klinische verschijnselen	Voorkomen	Diergezondheid
Niesziekte (Feline calicivirus, Feline herpes, tezamen met chlamydia infectie)	Komt veel voor	Is erg besmettelijk voor katten. Vaccinatie mogelijk
Kattenziekte (Feline panleukopenie)	Komt veel minder vaak voor, waarschijnlijk door redelijke vaccinatiegraad van huiskatten	Is erg besmettelijk voor katten. Vaccinatie mogelijk
Feline leukemie virus (FeLV)	FeLV en FIV lijken vaker gezien te worden bij zwervkatten (DB). Blijft beperkt in omvang	Secundaire infecties (bacterieel) kunnen ziekteproces snel verergeren
Feline immunodeficiency virus (FIV)		

Tabel 3d Infecties katten zonder ernstige klinische verschijnselen

Infecties katten zonder enorme gezondheidsproblemen	Voorkomen	Diergezondheid
Cystoisospora spp. Darmcoccidiose kat	Komt veel voor (~10 soorten)	Wordt nauwelijks beïnvloed
Overige coccidien bij katten uit de Sarcocystidae familie (> 10). Hiertoe behoren ook Toxoplasma en Cryptosporidium (zie zoönosen).	Kat is eindgastheer (darmcoccidiose) maar de tussengastheren (weefselcysten) zijn kleine knaagdieren, konijnen en landbouwhuisdieren	Zie ook 3.1
Ectoparasieten (vlooiën, teken, luizen, schurftmijten). Zie ook zoönosen.	Luizen bij huiskatten zijn zeldzaam. Zwerfkatten?	Schurftmijten (inclusief oorschurft) infecties kunnen het welzijn van de katten aantasten.
Huidschimmelinfecties (Trichophyton spp, Microsporum spp.). Zie ook zoönosen.	Komt veel voor	Niet behandelde schimmelinfecties kunnen het welzijn van katten aantasten.

Bijlage 4: Publieksvoorlichting Toxoplasma ESCCAP website

Wat is een Toxoplasma infectie?

Toxoplasma gondii is een microscopisch kleine, eencellige parasiet die mensen kan infecteren. Meestal zijn er bij zo'n infectie geen ziekteverschijnselen. Als dat wel het geval is, zijn de klachten vrij vaag, bijvoorbeeld moeheid, lusteloosheid, klierzwellingen, lichte koorts of huiduitslag. De ziekte noemt men toxoplasmose. Over het algemeen zijn eventuele verschijnselen binnen enkele weken of maanden helemaal verdwenen. Wie eenmaal een Toxoplasma infectie heeft gehad, is daarna immuun voor de parasiet (tenzij een afweerstoornis aanwezig is; zie verder). Het doormaken van toxoplasmose is vervelend, maar meestal niet ernstig.

Toxoplasma en zwangerschap

Toxoplasmose kan bij sommige bevolkingsgroepen tot problemen leiden, namelijk zwangeren en mensen met een afweerstoornis. Als een vrouw tijdens haar zwangerschap voor de eerste keer met Toxoplasma besmet wordt, kan het ongeboren kind via de moeder besmet raken en daardoor ernstige afwijkingen krijgen, vooral van het zenuwstelsel (waterhoofd) en de ogen (blindheid). Men spreekt dan van aangeboren toxoplasmose. De ernst van de afwijkingen is afhankelijk van het tijdstip in de zwangerschap waarop de moeder wordt geïnfecteerd en dus van het ontwikkelingsstadium waarin de baby zich bevindt. Soms treedt een miskraam of vroeggeboorte op. De verschijnselen van zo'n aangeboren Toxoplasma infectie zijn niet altijd direct zichtbaar. Soms komen ze pas op latere leeftijd aan het licht; dit betreft dan vaak de oogklachten. Gelukkig wordt de Toxoplasma parasiet tijdens de zwangerschap niet altijd van de moeder op het kind overgedragen. Dit gebeurt in ongeveer 30% van de gevallen. Bij mensen met een afweerstoornis (bijvoorbeeld transplantatie, HIV/AIDS) is het van belang te weten of iemand in het verleden Toxoplasma heeft opgelopen. Als dat zo is kan de infectie weer actief worden. Dit kan worden voorkomen door preventieve behandeling.

Hoe ontstaat besmetting met Toxoplasma?

Landbouwhuisdieren zoals varkens, schapen en koeien kunnen met Toxoplasma besmet zijn zonder dat zij ziekteverschijnselen tonen. De Toxoplasma parasiet is dan in het vlees aanwezig. Als dit niet ingevroren is geweest en rauw of onvoldoende verhit wordt gegeten, dan kan de ziekteverwekker de mens bereiken.

Verder is bekend dat in de ontlasting van katten tijdelijk Toxoplasma parasieten kunnen zitten. Deze parasieten zijn pas na enkele dagen gerijpt en zijn dan pas in staat om te infecteren. Daarom is het belangrijk dat de kattenbak dagelijks verschoond wordt, zodat de parasieten verwijderd worden voordat ze besmettelijk zijn. Ook onze omgeving (tuin, zandbak) kan via kattenuitwerpselen besmet zijn. Omdat de parasieten in de omgeving lang levensvatbaar blijven (tot wel 1,5 jaar) hoeven er in een besmette omgeving geen kattenuitwerpselen meer herkenbaar aanwezig te zijn. Het is dus ook belangrijk om bij tuinieren handschoenen te gebruiken. Groenten en fruit, die mogelijk besmet zijn, moeten vóór consumptie goed worden gewassen. Een infectie door direct contact met katten of andere dieren is onwaarschijnlijk.

In Nederland heeft ongeveer 80% en in België de helft van de vrouwen nog geen Toxoplasma infectie doorgemaakt als ze zwanger worden. Daarom is het erg belangrijk voor zwangeren om te voorkomen dat zij tijdens hun zwangerschap besmet te raken met Toxoplasma. Immers, tijdens de gehele zwangerschap blijft er een risico bestaan dat het ongeboren kind via de moeder besmet wordt. Het testen door middel van eenmalig bloedonderzoek levert niet voldoende informatie op en er wordt in Nederland daarom niet standaard gescreend (i.t.t. België) . Belangrijker is om door middel van voorlichting aan vrouwen die zwanger willen worden duidelijk te maken hoe zij zelf een infectie kunnen voorkomen.

Bron: publieksvoorlichting van de ESCCAP website

Bijlage 5: Publieksvoorlichting Toxocara ESCCAP website

Wat is een Toxocara infectie?

Spoelwormen (Toxocara) komen regelmatig voor in de darmen van honden en katten. Meestal zie je er niets van als een hond of kat spoelwormen heeft. Soms zijn ze te zien in braaksel of ontlasting en lijken op een elastiekje van gemiddeld circa 10 cm lang. De kleur varieert van bleekgeel tot roze-roodachtig. De dierenarts kan een besmetting aantonen door onderzoek van de ontlasting onder de microscoop. Bij de mens spelen alleen de larven van Toxocara een rol. Die zitten niet in de darmen, maar in spieren of organen.

Hoe worden honden en katten besmet?

De wormen produceren veel eitjes (tot zo'n 200.000 per dag) die met de ontlasting worden uitgescheiden. Deze voor het blote oog onzichtbare eitjes zijn (nog) niet besmettelijk. Dat zijn ze pas na enkele weken als zich in de eitjes larven hebben ontwikkeld. Door opname van deze besmettelijke eitjes infecteren honden en katten zich opnieuw. Dit gebeurt na likken aan de vacht of eten van de grond. Pups en kittens kunnen zich ook besmetten via de moedermelk en pups zelfs al voor de geboorte in de baarmoeder. Daarom hebben jonge honden en katten bijna altijd spoelwormen.

Wat zijn de verschijnselen bij honden en katten?

Wormen verminderen de conditie van uw huisdier. Meestal zien we weinig aan de hond of de kat die besmet is met spoelwormen. Soms zien we diarree, braken, een doffe vacht en een enkele keer hoesten. Besmette dieren kunnen vermoeid zijn en minder weerstand hebben, waardoor ook andere ziekteverwekkers een kans krijgen. Hoe kunnen mensen (met name kinderen) besmet raken?

De mens kan eitjes opnemen door contact met besmette grond. Bijvoorbeeld door onvoldoende hygiëne na het spelen in een zandbak, de tuin of het plantsoen. Ook het eten van besmette, onvoldoende gewassen groente kan een infectie veroorzaken.

Wat zijn de verschijnselen bij de mens?

Uit bloedonderzoek is gebleken dat gemiddeld 19% van de Nederlandse bevolking wel eens een besmetting heeft doorgemaakt. Na opname van de besmettelijke eitjes komen de larven in het darmkanaal vrij. Ze groeien niet uit tot volwassen wormen, maar trekken door het lichaam en nestelen zich in diverse organen. Meestal verloopt dit onopgemerkt en treden er geen ziekteverschijnselen op. Als ze wel optreden, lijken ze veel op griep. Soms zien we long- en leverproblemen. Bij uitzondering kunnen oogklachten optreden. Bij kinderen met aanleg voor allergie kan een infectie met Toxocara larven sneller leiden tot astma en allergische klachten. Omdat kinderen meer contact hebben met de grond en minder op hygiëne letten, is de kans op herhaalde besmetting met spoelwormen bij kinderen groter dan bij volwassenen.

Hoe kunt u besmetting voorkomen?

Overall waar honden en katten hun behoefte doen, komen spoelwormeieren voor. Om een besmetting te voorkomen, moeten we onze aandacht richten op (persoonlijke) hygiëne en op het ontwormen van honden en katten!

1. Hygiëne

Met de gebruikelijke schoonmaakmiddelen en desinfectantia worden spoelwormeieren niet gedood. Daarom moeten we zorgen dat er zo min mogelijk contact is met besmettelijke eieren:

- Verwijder zorgvuldig honden- en kattenpoep uit de kennel, de kattenbak, de tuin en de zandbak. Let op: deponeer het niet in de GFT-bak.
- Laat katten hun behoefte doen op een kattenbak en verschoon deze regelmatig.
- Reinig vaste ligplaatsen van honden en katten regelmatig (mand, vloer).

- Zandbakken moeten worden afgedekt zodat honden en katten er niet in kunnen.
- Was de handen altijd na het tuinieren en na het verwijderen van honden- en kattenpoep.
- Houd de nagels van uw kinderen kort en laat ze hun handen wassen na het spelen en voor het eten.

2. Regelmatig ontwormen

Ontwormen van hond en kat dient zorgvuldig te gebeuren. Let daarbij op het volgende:

- Gebruik wormmiddelen die werkzaam zijn tegen spoelwormen; deze zijn verkrijgbaar bij de dierenarts en de dierenspecialzaak.
- Ontworm iedere hond en kat op advies van de dierenarts gemiddeld vier keer per jaar (ook als u geen wormen ziet).
- Zogende teven en poezen en jonge dieren (pups en kittens) moeten veel vaker en op vaste momenten worden ontwormd (zie ontwormingsadvies).
- Koop pups of kittens die volgens voorschrift zijn ontwormd.
- Noteer telkens wanneer uw huisdier is ontwormd b.v. in het dierenpaspoort of in een vaccinatieboekje. Doe dit dan op de daarvoor aangewezen plek en niet daar waar de entingen moeten worden ingevuld.

Ontwormingsadvies

Verstandige honden- en katteneigenaren ontwormen hun huisdieren gemiddeld vier keer per jaar.

Honden

- Pups ontwormen op een leeftijd van 2, 4, 6 en 8 weken, daarna iedere maand tot ze een half jaar oud zijn.
- Zogende teven telkens tegelijk met de pups ontwormen.
- Alle andere honden gemiddeld vier keer per jaar ontwormen en als er wormen worden gezien.

Katten

- Kittens ontwormen op een leeftijd van 3, 5 en 7 weken, daarna iedere maand tot ze een half jaar oud zijn.
- Zogende poezen telkens tegelijk met de kittens ontwormen.
- Alle andere katten gemiddeld vier keer per jaar ontwormen en als er wormen worden gezien

Bron: publieksvoorlichting van de ESCCAP website

Bijlage 6: Relevante wetgeving

Relevante wetgeving voor huiskatten en wilde katten is opgenomen in verschillende wetteksten. Zwerfkatten staan nergens expliciet genoemd. Het Burgerlijk Wetboek bevat artikelen over dieren als zijnde geen zaken, eigendom en aansprakelijkheid. De Wet Dieren biedt een kader met regels over gehouden dieren. In de Wet Dieren is een huisdierenlijst/positielijst opgenomen, waar de huiskat (*Felis catus*) staat zonder soortspecifieke houderijvoorschriften. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van wilde planten en dieren, waaronder de wilde kat (*Felis silvestris*). Hieronder zijn van deze wetten een aantal relevante artikelen opgenomen, met een korte discussie of/hoe deze van toepassing zijn op zwerfkatten.

a. Burgerlijk wetboek

In het Burgerlijk wetboek zijn de volgende artikelen over dieren opgenomen:

Boek 3 Vermogensrecht, afdeling 1 artikel 2a:

1. dieren zijn geen zaken
2. beperkingen m.b.t. zaken op dieren van toepassing zijn, met in achtname van de op wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen, verplichtingen en rechtsbeginselen, alsmede de openbare orde en de goede zeden

Boek 5 Zakelijke rechten, artikel 8:

3. Indien de gevonden zaak een dier is, is de burgemeester na verloop van twee weken, nadat het dier door de gemeente in bewaring is genomen, bevoegd het zo mogelijk tegen betaling van een koopprijs, en anders om niet, aan een derde in eigendom over te dragen. Mocht ook dit laatste zijn uitgesloten, dan is de burgemeester bevoegd het dier te doen afmaken. De termijn van twee weken behoeft niet te worden in acht genomen, indien het dier slechts met onevenredig hoge kosten gedurende dat tijdvak kan worden bewaard, of afmaking om geneeskundige redenen vereist is.

Boek 5 Zakelijke rechten, artikel 19:

1. De eigenaar van tamme dieren verliest daarvan de eigendom, wanneer zij, nadat zij uit zijn macht zijn gekomen, zijn verwilderd.
2. De eigenaar van andere dieren verliest daarvan de eigendom, wanneer zij de vrijheid verkrijgen en de eigenaar niet terstond beproeft zij weder te vangen of zijn pogingen daartoe staakt.

Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht, artikel 179:

De bezitter van een dier is aansprakelijk voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid op grond van de vorige afdeling zou hebben ontbroken indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad.

b. Wet Dieren

De Wet Dieren biedt een kader met regels over gehouden dieren en daaraan gerelateerde onderwerpen (wettekst, opschrift). Een aantal artikelen uit de Wet Dieren die van belang zijn voor katten:

Artikel 1.3. Intrinsieke waarde

1. De intrinsieke waarde van het dier wordt erkend.

2. Onder erkenning van de intrinsieke waarde als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan erkenning van de eigen waarde van dieren, zijnde wezens met gevoel. Bij het stellen van regels bij of krachtens deze wet, en het nemen van op die regels gebaseerde besluiten, wordt ten volle rekening gehouden met de gevolgen die deze regels of besluiten hebben voor deze intrinsieke waarde van het dier, onverminderd andere gerechtvaardigde belangen. Daarbij wordt er in elk geval in voorzien dat de inbreuk op de integriteit of het welzijn van dieren, verder dan redelijkerwijs noodzakelijk, wordt voorkomen en dat de zorg die de dieren redelijkerwijs behoeven is verzekerd.

3. Voor de toepassing van het tweede lid wordt tot de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven in elk geval gerekend dat dieren zijn gevrijwaard van:

- a. dorst, honger en onjuiste voeding;
 - b. fysiek en fysiologisch ongerief;
 - c. pijn, verwonding en ziektes;
 - d. angst en chronische stress;
 - e. beperking van hun natuurlijk gedrag;
- voor zover zulks redelijkerwijs kan worden verlangd

Artikel 1.4. Algemene zorgplicht [Treedt in werking op een nader te bepalen tijdstip]

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor dieren.

2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor dieren worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Artikel 2.1. Dierenmishandeling

1. Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen.

6. Een ieder verleent een hulpbehoevend dier de nodige zorg.

7. Het bij en krachtens het eerste tot en met het zesde lid bepaalde is tevens van toepassing ten aanzien van andere dan gehouden dieren.

Artikel 2.11. Verbod op opzettelijke besmetting [Treedt in werking op een nader te bepalen tijdstip]

1. Het is verboden dieren opzettelijk in een zodanige toestand te brengen dat deze ziek worden of kunnen worden besmet met een dierziekte of een zoönose.

2. De houder van dieren die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat dieren door zijn handelen of nalaten ziek worden, of dat daardoor een besmetting met dan wel de verspreiding van een dierziekte of een zoönose als bedoeld in het eerste lid, kan worden veroorzaakt:

- a. laat dergelijk handelen of nalaten achterwege voor zover zulks in redelijkheid kan worden geveerd;
- b. neemt alle maatregelen die in redelijkheid kunnen worden geveerd, teneinde zodanige besmetting of verspreiding te voorkomen, en
- c. ingeval een zodanige besmetting zich voordoet, beperkt de omvang en de gevolgen daarvan zoveel mogelijk of maakt die zoveel mogelijk ongedaan.

3. De houder, bedoeld in het tweede lid, handelt in elk geval in strijd met dat lid indien hij een handeling verricht waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat die achterwege zou zijn gebleven, indien geen sprake zou zijn geweest van een uitbraak van een besmettelijke dierziekte of zoönose, dan wel een kennelijke dreiging daarvan, en redelijkerwijs kan worden aangenomen dat die handeling het gevaar van een zodanige verspreiding kan vergroten.

Memorie van toelichting bij Wet Dieren:

Artikel 2.1

Op grond van het vijfde lid moet eenieder hulpbehoevende dieren de nodige zorg verlenen. De strekking van dit lid gaat niet zover dat gemeenten verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor de opvang van zwefdieren, of voor de kosten daarvan. Dit laat onverlet dat gemeenten op grond van boek 5, artikel 8, van het Burgerlijk Wetboek gevonden dieren in beginsel gedurende twee weken in bewaring moeten nemen.

In het zesde lid is, net zoals in de GWWD, bepaald dat het artikel over dierenmishandeling ook geldt voor dieren die niet worden gehouden. Dit betekent dat ook de verplichting om een hulpbehoevend dier de nodige zorg te verlenen van toepassing is op in het wild levende dieren. Wat de «nodige zorg» inhoudt kan bij in het wild levende dieren en gehouden dieren echter verschillen. Verwezen wordt naar paragraaf 6.1 van de memorie van toelichting.

Het voorgestelde artikel 2.1 fungeert ten opzichte van het voorgestelde artikel 2.2 als vangnet. Niet ondenkbaar is dat iemand een dier aantreft dat hulpbehoevend is, terwijl het dier niet zou mogen worden gehouden op grond van het voorgestelde artikel 2.2, eerste lid. In dat geval zij gewezen op artikel 42 van het Wetboek van Strafrecht, waarin is geregeld dat niemand strafbaar is voor een feit dat is begaan ter uitvoering van een wettelijk voorschrift.

Paragraaf 6.1. Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet biedt het kader voor de regels ter bescherming van dieren behorende tot in het wild levende diersoorten. Daarbij gaat het om de bescherming en de instandhouding van dergelijke diersoorten als zodanig. In het algemeen geldt ten aanzien van dieren in de natuur het «handen af principe». Een dier in de natuur heeft recht op een leven dat zo Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 389, nr. 3 81 min mogelijk wordt verstoord door menselijke bemoeienis. Toch zijn er ook situaties denkbaar waarbij menselijke interventies niet ondenkbaar of zelfs wenselijk kunnen zijn. Dit ingrijpen van de mens moet dan wel zijn gestoeld op een bepaald belang. In de Flora- en faunawet is

voor beschermde diersoorten geregeld op grond van welke belangen en op welke wijze interventies kunnen worden toegestaan.

Het kenmerkende verschil tussen gehouden dieren en in het wild levende dieren is de beschikkingsmacht van de mens over het dier. Bij gehouden dieren is die macht volledig, terwijl deze bij in het wild levende dieren niet of slechts beperkt aanwezig is. Het is niet mogelijk en ook niet wenselijk om in de vrije natuur verantwoordelijkheid te nemen voor het welzijn van individuele dieren.

Het wetsvoorstel is primair gericht op gehouden dieren. De regels die bij en krachtens dit voorstel worden gesteld, zijn dan ook alle terug te voeren op de volledige beschikkingsmacht van de mens, en de verantwoordelijkheid van de mens die dat met zich brengt. Desalniettemin bevat het wetsvoorstel bepalingen ter bescherming van het dier die los staan van het houderschap. Genoemd kunnen worden het verbod op dierenmishandeling. De mens hoort een dier niet te mishandelen, of het nu gaat om een gehouden dier of een wild dier. Artikel 2.1, zesde lid, van het wetsvoorstel bepaalt daarom dat het verbod op dierenmishandeling ook ten aanzien van in het wild levende dieren geldt. Hetzelfde geldt voor het in artikel 2.8 voorgestelde verbod op lichamelijke ingrepen bij dieren.

Ook de plicht tot het verlenen van de nodige zorg aan hulpbehoevende dieren is ten aanzien van wilde dieren van toepassing (artikel 2.1, vijfde lid). Dit vereist evenwel een menselijke interventie, die op gespannen voet kan staan met het genoemde «handen af principe». Dat vraagt dus om een afweging. Bij het beheer van grote grazers in de Oostvaardersplassen kan de nodige zorg worden verleend door dieren, waarbij het duidelijk is dat ze gaan sterven, uit hun lijden te verlossen met een gewerschot (arrest van het Gerechtshof 's-Gravenhage van 15 februari 2007, 06/614 KG). In de Nota dierenwelzijn (bijlage bij kamerstuk 28286-548) wordt nader ingegaan op het beleid inzake de zorg voor wilde dieren.

Aangezien dieren, gehouden of in het wild levend, een gevaar voor de verspreiding van ziekteverwekkers kunnen vormen, kan het nodig zijn om uit het oogpunt van preventie en bestrijding regels te stellen ook ten aanzien van in het wild levende dieren (voorgesteld artikel 5.4, eerste lid, aanhef). Het voorgestelde artikel 5.7 is bedoeld voor situaties waarin op grond van hoofdstuk 5, paragraaf 1, van het wetsvoorstel onverwijld regels worden gesteld ter preventie of bestrijding van een besmettelijke dierziekte. In een dergelijke situatie telt vooral dat verspreiding van ziekteverwekkers zoveel mogelijk wordt voorkomen, ook als dat meebrengt dat in strijd met het bij of krachtens de Flora- en faunawet moet worden gehandeld. Het gaat hier alleen om voorschriften, gesteld krachtens hoofdstuk 5, paragraaf 1, van het wetsvoorstel. De overige bepalingen van het wetsvoorstel zijn bedoeld voor regelgeving die structureel van aard is, met een regulier karakter. Bij de beleidsvorming zal een eventuele samenloop met de Flora- en faunawet telkens worden meegenomen, en zal bij tegenstrijdigheden in oplossing in de regels zelf – hetzij die van de Flora- en faunawet, hetzij die op grond van dit wetsvoorstel – gevonden moeten worden.

c. Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren

Toxoplasmose is een meldingsplichtige ziekte volgens artikel 100¹⁷ van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.

Artikel 100

1. Indien een dierenarts weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een dier verschijnselen vertoont van een besmettelijke dierziekte waarop afdeling 3 van hoofdstuk II van toepassing is, danwel van een andere door Onze Minister aangewezen dierziekte, of indien een dierenarts weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een dier is aangetast door een dergelijke besmettelijke dierziekte of drager van smetstof is, danwel weet dat een dier de krachtens artikel 31b, tweede lid, door Onze Minister aangewezen ziekteverschijnselen vertoont, geeft hij hiervan terstond kennis aan een ambtenaar als bedoeld in artikel 114, tweede lid.
2. Een ieder die in het kader van werkzaamheden die in een onderzoekinstelling worden verricht, gevallen van besmettelijke dierziekten opmerkt waarop afdeling 3 van hoofdstuk II van toepassing is, danwel van een andere door Onze Minister aangewezen dierziekte, danwel bij een dier de krachtens artikel 31b, tweede lid, door Onze Minister aangewezen ziekteverschijnselen opmerkt, geeft hiervan terstond kennis aan een ambtenaar als bedoeld in artikel 114, tweede lid.
3. De artikelen 19, tweede lid, en artikel 31b, derde lid, zijn van overeenkomstige toepassing op de wijze van kennis geven, bedoeld in het eerste en het tweede lid.

d. Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van in het wild levende (inheemse) planten- en diersoorten in Nederland. In de aanhef wordt vermeld 'mede onder erkenning van de intrinsieke waarde van de daartoe behorende dieren'. Er gelden verboden voor het plukken en uitsteken van planten en voor o.a. het verstoren en vernietigen van dieren en hun van nesten, holen en andere verblijfplaatsen. De Flora- en faunawet kent 3 verschillende beschermingsniveaus (van licht beschermde soorten tot zwaar beschermde soorten), verdeeld over 3 tabellen met soorten. De wilde kat (*Felis silvestris silvestris*) is opgenomen in tabel 3 van de Flora- en faunawet (zware bescherming onder AMvB artikel 75) en is ook een soort van bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. Op korte termijn wordt de huidige Flora- en faunawet samengevoegd met de Natuurbeschermingswet 1998 tot de Wet natuurbescherming.

Ook de Flora- en faunawet heeft zorgplicht opgenomen:

Artikel 2

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te

¹⁷ In de Wet Dieren wordt dit uiteindelijk opgenomen in artikel 2.12. Deze is nog niet in werking getreden, tot die tijd blijft artikel 100 van de gezondheids- en welzijnswet voor Dieren gelden.

laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Verder gelden er de volgende algemene verbodsbepalingen onder paragraaf 4:

- Artikel 14, 1: Het is verboden dieren of eieren van dieren in de vrije natuur uit te zetten
- Artikel 16, 3: Een ieder is verplicht te verhinderen dat een dier dat hem toebehoort of onder zijn toezicht staat, in het veld dieren opspoort, doodt, verwondt, vangt of bemachtigt

Zwerfkatten of verwilderde katten worden niet gerekend tot beschermde inheemse soorten. Om de biodiversiteit te beschermen en schade aan inheemse soorten te voorkomen is het o.a. verboden om huisdieren in het wild uit te zetten. De Flora- en faunawet (artikel 67) regelt dat er mag worden gejaagd op (verwilderde) dieren ten behoeve van beheer, o.a. in het belang van volksgezondheid en ter voorkoming van schade aan flora- en fauna en dat daarvoor door de provincie een vergunning kan worden afgegeven. Zwerfkatten mogen dus bejaagd worden. De maatschappelijke weerstand hiertegen is aanzienlijk.

Wet natuurbescherming

Tijdens het opstellen van de zienswijze was de Wet natuurbescherming in voorbereiding. In deze wet zullen de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet samenkomen. De intrinsieke waarde van dieren zal hier worden uitgebreid naar de intrinsieke waarde van natuur. Aantal punten uit het wetsvoorstel m.b.t. verwilderde dieren:

- voor het beheer van populaties exoten of verwilderde dieren en de bestrijding van schadeveroorzakende exoten of verwilderde dieren is het niet nodig een faunabeheerplan op te stellen
- Gedeputeerde Staten kunnen aan een faunabeheereenheden/wildbeheereenheden/ personen opdracht geven om de omvang van populaties te beperken en kunnen bepalen wat er met de bemachtigde dieren gebeurt (geldt ook voor exoten en verwilderde dieren)
- Voor de bestrijding van bij ministeriële regeling aangewezen verwilderde dieren of exoten is het niet verboden een geweer/jachtvogels te gebruiken.

Op 15 december 2015 is het wetsvoorstel door de Eerste Kamer aangenomen. Vooralsnog is gepland dat de nieuwe wet op 1 januari 2017 in werking treedt.

e. Wet publieke gezondheid

Artikel 2

1. Het college van burgemeester en wethouders bevordert de totstandkoming en de continuïteit van en de samenhang binnen de publieke gezondheidszorg en de afstemming ervan met de curatieve gezondheidszorg en de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen.

2. Ter uitvoering van de in het eerste lid bedoelde taak draagt het college van burgemeester en wethouders in ieder geval zorg voor:

- a. het verwerven van, op epidemiologische analyse gebaseerd, inzicht in de gezondheidssituatie van de bevolking,
- b. het elke vier jaar, voorafgaand aan de opstelling van de nota gemeentelijke gezondheidsbeleid, bedoeld in artikel 13, tweede lid, op landelijk gelijkvormige wijze verzamelen en analyseren van gegevens over deze gezondheidssituatie,
- c. het bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen,
- d. het bijdragen aan opzet, uitvoering en afstemming van preventieprogramma's, met inbegrip van programma's voor de gezondheidsbevordering,
- e. het bevorderen van medisch milieukundige zorg,
- f. het bevorderen van technische hygiënezorg,
- g. het bevorderen van psychosociale hulp bij rampen,
- h. het geven van prenatale voorlichting aan aanstaande ouders.

3. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld over de werkzaamheden, bedoeld in het tweede lid, en kunnen met het oog op de in het eerste lid bedoelde taak regels worden gesteld over de verstrekking van niet tot een persoon herleidbare gegevens aan het college van burgemeester en wethouders door personen en instellingen werkzaam op het terrein van de gezondheidszorg en kan deze verstrekking verplicht worden gesteld. Voor zover het de gegevensverstrekking door personen en instellingen aan het college van burgemeester en wethouders betreft, bevat deze algemene maatregel van bestuur regels over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de vergoeding van kosten.

Artikel 13

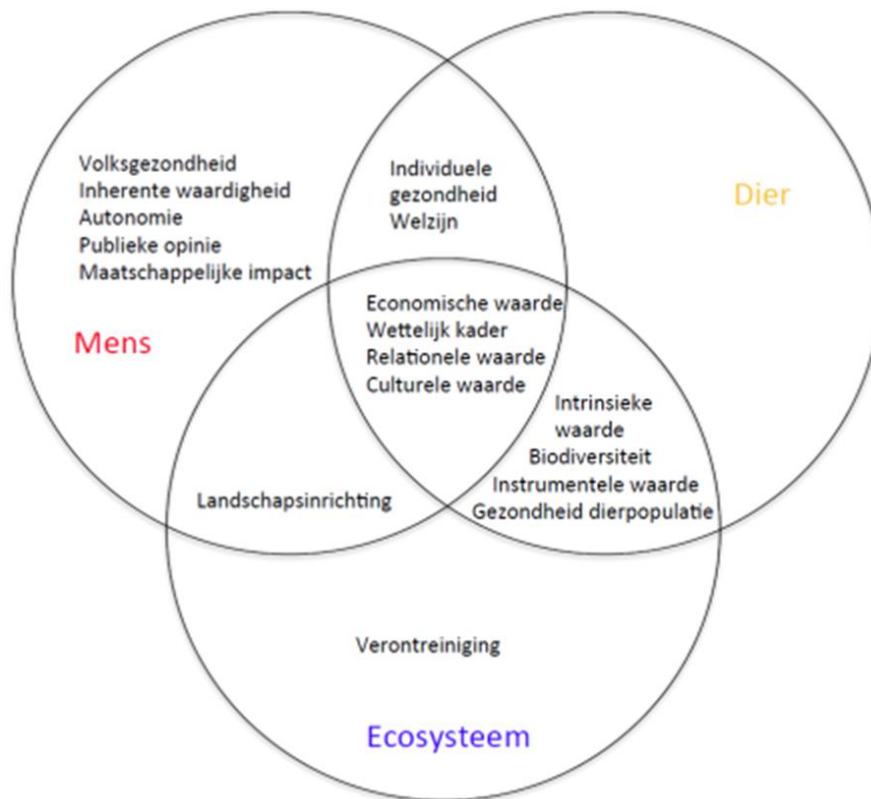
1. Onze Minister stelt elke vier jaar een landelijke nota gezondheidsbeleid en een landelijk programma voor uitvoering van onderzoek vast op het gebied van de publieke gezondheid.

2. De gemeenteraad stelt binnen twee jaar na openbaarmaking van de nota, bedoeld in het eerste lid, een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vast, waarin de raad in ieder geval aangeeft:

- a. wat de gemeentelijke doelstellingen zijn ter uitvoering van de in de artikelen 2, 5, 5a en 6 genoemde taken,
- b. welke acties in de bestreken periode worden ondernomen ter realisering van deze doelstellingen,
- c. welke resultaten de gemeente in die periode wenst te behalen,
- d. hoe het college van burgemeester en wethouders uitvoering geeft aan de in artikel 16 genoemde verplichting.

3. De gemeenteraad neemt bij het vaststellen van de nota gemeentelijk gezondheidsbeleid in ieder geval de landelijke prioriteiten in acht, zoals opgenomen in de landelijke nota gezondheidsbeleid.

Bijlage 7: Afwegingskader

DOMEIN MENS

Volksgezondheid/Welzijn

Zowel huiskatten als zwervkatten dragen bij aan de gezondheidsrisico's voor mens en dier. Risico's van toxocara en toxoplasma. Zie deze zienswijze. Zwervkatten kunnen plezier en voldoening geven aan buurtbewoners die voor de dieren zorgen.

Inherente waardigheid

Hier gaat het om de waardigheid van de mens zoals die als grondbeginsel is vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (bijvoorbeeld huisvesting, scholing, gezondheid).

De gezondheid van de burgers dient gewaarborgd te worden door de overheid. De inherente waardigheid kan worden aangetast door katten in de tuin (die je niet wilt).

Autonomie

Autonomie van eigenaren (huiskatten): zelf kunnen bepalen wat te doen met katten. Dit kan botsen wanneer er oplossingsrichtingen worden aangegeven waarbij er eisen aan het houden van katten worden gesteld (bijv. binnen houden). Omdat zwervkatten geen eigenaar hebben is er geen sprake van autonomie van eigenaren van zwervkatten, ook al spreken mensen in hun buurt vaak over 'hun' zwervkatten. Als er oplossingsrichtingen (lange termijn) worden gekozen voor zwervkatten in buurten, kan dit wel gevolgen hebben voor autonomie van mensen.

Publieke opinie (ook: (sociale) media, imago, etc.)

De publieke opinie is ernstig verdeeld. De verdeling kattenliefhebbers en kattenhaters is te zwart-wit, ook liefhebbers kunnen last hebben van katten. Naast kattenliefhebbers en kattenhaters zijn er mensen die zich zorgen maken om zwervkatten. Kattenliefhebbers zullen bang zijn voor negatief stigma van de kat en voor gevolgen van maatregelen (katten horen buiten te kunnen lopen).

Daarnaast zijn er nog mensen die allergisch zijn voor katten en risicogroepen voor gezondheidsproblemen door katten.

Politiek

Politieke afwegingen kunnen invloed hebben op besluitvorming.

Maatschappelijke impact

Verschillende oplossingsrichtingen kunnen verschillende maatschappelijke impact hebben, het raakt ook aan autonomie van mensen. Maatregelen voor huiskatten hebben betrekking op 2,6 miljoen huiskatten en hun eigenaren, ongeveer een kwart van de huishoudens heeft katten. Verschillende groepen kunnen tegen elkaar op worden gezet, wanneer gezegd wordt dat er zelf oplossingen moeten worden gezocht. Bij een aantal oplossingsrichtingen is er verandering van cultuur nodig in onze omgang met (zwerf)katten (overgangperiode), katten worden vaak gehouden omdat ze los kunnen lopen en om hun eigengereidheid. Andere oplossingsrichtingen vragen verschuiving van verantwoordelijkheden of veranderingen in handhaving.

Het argument dat katten kunnen bijdragen aan plaagdierenpreventie (voorkomen van schade door muizen, ratten, duiven, etc.) is vooral een argument van het verleden ('Sprookje van Grimm'), in de huidige situatie is dit niet meer het geval. In moderne landbouwpraktijken is de kat ongewenst in de stal, dit geldt ook in biologische bedrijven.

DOMEIN MENS-DIER

Individuele gezondheid

- Mens: Maatregelen om de gezondheidsrisico's van mens en dier terug te dringen (zie rapport).
- Zwerfkat: Katten nu zonder regelmatige zorg, komt niet ten goede aan individuele gezondheid (zie rapport).
- Andere dieren: zie rapport

Welzijn (individu, populatie)

Het houden van huiskatten is goed voor het welzijn van de mens. Het hebben van ongewenste katten op het erf kan negatief zijn voor het welzijn van de mens. Het welzijn van individuele katten hangt af van de maatregelen. Een populatie zwervkatten is onwenselijk gezien het huidige welzijn van deze dieren. Het welzijn van de populatie zwervkatten verbetert, als hun gezondheid wordt verbeterd.

DOMEIN MENS-DIER-ECOSYSTEEM

Economische waarde (ook: schade)

Katten hebben economische waarde voor dierenartsen, dierenspecialisten, voedingsfabrikanten en diergeneesmiddelenfabrikanten, tuincentra met afdeling dier. Aan de andere kant kunnen katten door het overdragen van infecties economische schade veroorzaken door kosten gezondheidszorg, etc. De economische waarde van de zwervkat zelf is nul, voor de omgeving is dat anders.

Wettelijk kader

Zie eigen rapport

Relationele waarde

Relatie mens-kat, eigenaar-huisdier. Voor verzorgers van zwervkatten is de relationele waarde relevant. Het verzorgen van zwervkatten wordt tevens ervaren als 'goed-doen', omdat het katten betreft waar niemand naar kijkt en die geen eigenaar hebben (nemen van verantwoordelijkheid die niet per se die van jou is).

Culturele waarde

De kat heeft voor verschillende bevolkingsgroepen een andere culturele waarde. Er wordt verschillende gedacht over de wenselijkheid om katten wel of niet in huis te houden. Vroeger was de kat symbool van het vleesgeworden kwaad, in de Middeleeuwen werd de kat beschouwd als bondgenoot van de duivel en van heksen. Kat-knuppelen. Kat als symbool voor vrouwelijke boosaardigheid. Maar: Katten ook als symbool voor geluk, helderziendheid, kat als god (verheven dier), etc. De culturele waarde van de kat verschilt en is tijd- en cultuurgebonden.

DOMEIN DIER

Intrinsieke waarde

Eigen waarde van iedere kat, ongeacht zwervkat of huiskat, voor iedere kat hetzelfde.

Biodiversiteit

De rol van de kat als predator in het ecosysteem. De huiskat is geen inheemse soort in Nederland (in tegenstelling tot de wilde kat). De invloed van katten op de bestaande biodiversiteit is locatie gebonden. Door op bepaalde plekken populaties zwervkatten te hebben/houden (fokken-concentraties) kan er lokaal grote negatieve invloed zijn op de biodiversiteit (predatie van kleine zoogdieren en vogels in en buiten natuurgebieden). Deze invloed van zwervkatten is door de mens veroorzaakt. Ook kan genetische vervuiling van de wilde kat optreden (uitsterven soort).

Instrumentele waarde

Instrumentele waarde kat voor fokkers raskatten. De zwervkat heeft geen instrumentele waarde. 'Aaibaarheid' van zwervkatten zou instrumenteel kunnen zijn, maar ligt anders dan bij huiskatten.

Gezondheid dierpopulatie

Door zwervkatten waren er infectieziekten rond. Het is vaak niet te zien of katten wel/niet gezond zijn, of ze eten, of ze kunnen plassen etc.

DOMEIN MENS-ECOSYSTEEM

Landschapsinrichting

Bij sommige oplossingsrichtingen kan dit aan de orde zijn (bijv. grote asielen, of alle katten uit het straatbeeld). De ervaring hiervan is individu en cultuurgebonden.

DOMEIN ECOSYSTEEM

Verontreiniging (milieu)

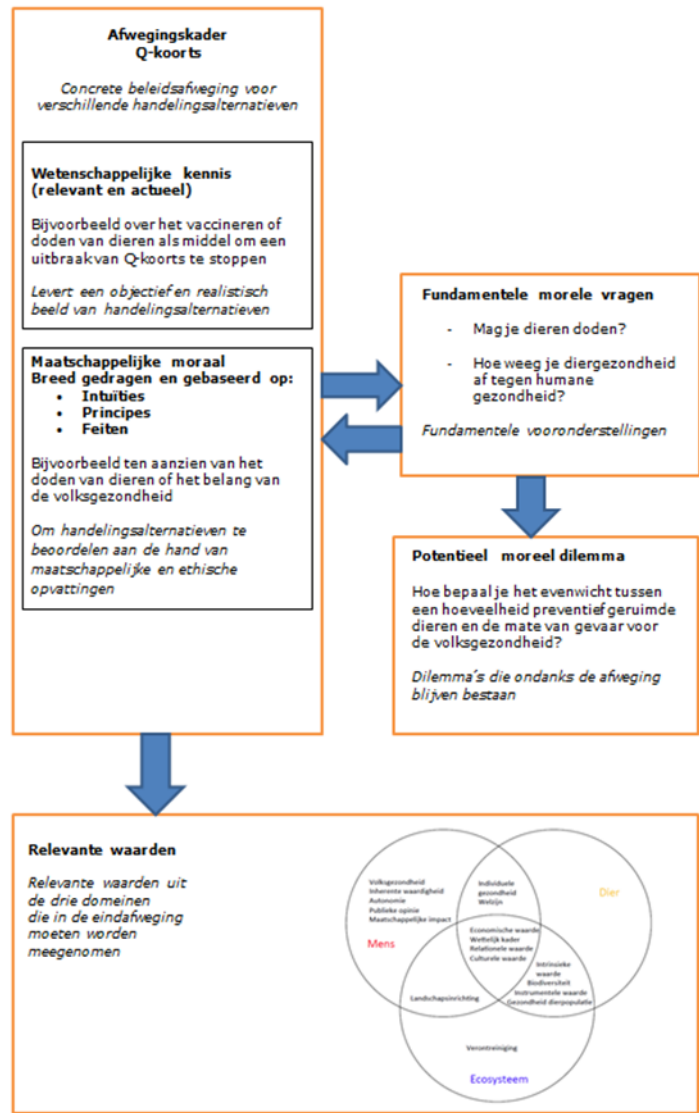
Katten verontreinigen bodem (eerste 10-20 cm) met uitwerpselen. Oöcysten toxoplasma en eitjes van Toxocara langdurig aanwezig (2-3 jaar). Bij het kweken van eigen biologische groenten in stadstuinen, schooltuintjes en moestuinen dient rekening te worden gehouden met mogelijke besmetting met oöcysten en wormeitjes. Voor overige gezondheidsrisico's zie elders in deze zienswijze.

Habitat

Het habitat van zwervkatten is vaak in stedelijk gebied, bij campings en bij boerderijen. Het habitat is redelijk afgebakend, in de buurt van mensen die bereid zijn eten te geven, etc.

Morele aspecten

- zie afwegingsmodel
- huidige moraal: het houden van katten (huisdieren) mag; katten mogen vrij rondlopen
- in de Wet natuurbescherming wordt naast de intrinsieke waarde van het dier, ook de intrinsieke waarde van natuur erkend

Colofon

De Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris van Economische Zaken gevraagd en ongevraagd adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn en diergezondheid. De RDA bestaat uit wetenschappelijke experts en praktijkdeskundigen die op persoonlijke titel, zonder last of ruggespraak, zitting hebben in de Raad.

De concept zienswijze is ter beoordeling voorgelegd aan de gehele raad. Deze zienswijze is daarmee een product van de hele Raad.

De Raad voor Dierenaangelegenheden bestaat uit de volgende deskundigen:

De heer prof.dr. J.J.M. van Alphen
De heer prof.dr.ir. J.A.M. van Arendonk
(tot 1 januari 2016)
De heer dr. ir. G.B.C. Backus
Mevrouw dr. H.M.G. Beers-Schreurs
De heer W.T.A.A.G.M. van den Bergh
De heer mr. A.G. Dijkhuis
Mevrouw prof.mr. A.A. Freriks
De heer prof.dr. S. Haring
De heer prof.dr. ir. L.A. den Hartog
Mevrouw A.L. ten Have-Mellema
De heer prof.dr. L.J. Hellebrekers
Mevrouw dr. S.A. Hertzberger
Mevrouw J.E. Hesterman
De heer A.J.M. van Hoof
De heer dr.ing. H. Hopster
De heer prof.dr.ir. A. van Huis
De heer prof.dr.ir. M.C.M. de Jong
Mevrouw ir. M. de Jong-Timmerman
De heer J.Th. de Jongh
De heer drs. J. Kaandorp

De heer prof.dr.ir.B. Kemp
De heer prof.dr. F. van Knapen
De heer prof.dr. P.A. Koolmees
Mevrouw prof.dr. M.P.G. Koopmans
De heer dr. F.L.B. Meijboom
Mevrouw prof.dr. F. Ohl (tot 28 januari
2016)
De heer ir. F.C. v.d. Schans
De heer dr. M.C.Th. Scholten
Mevrouw prof. dr. M.M. Sloet v.
Oldruitenborgh-Oosterbaan
De heer prof.dr. J.A. Stegeman (MFM)
De heer ir. M.H.A. Steverink
De heer H.W.A. Swinkels
De heer dr.ir. J.W.G.M. Swinkels
De heer prof.dr.ir. J.C.M. van Trijp
De heer drs. R.A. Tombrock
Mevrouw drs. H.M. van Veen
De heer P.J. Vingerling (tot 1 maart
2016)

Meer informatie over de Raad voor Dierenaangelegenheden vindt u op onze website: www.RDA.nl. Daar kunt u ook alle eerder uitgebrachte adviezen downloaden.